

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PIGTRAAD

December 1959

Nr. 12

**HAMMERS
RESTAURANT**
Kastrup Lufthavn

VILMER LEGETØJ
Kalundborg

CARL RASMUSSEN
KALUNDBORG

**MØENS
DISCONTOBANK**
Aktieselskab

**SPARE- og
LAANEKASSEN**
for landboere på Møen
STEGE

**SØNDERBY BRYGGERI
MØNS MOSTERI**
Sønderby pr. Borre

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: St. Kannikestræde 10, Kbh. K.
(kontortid: 10—15, undtagen lørdag).

Telf.: Om dagen Minerva 1336, om aftenen Ordrup 5075 — Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bopisende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlemmer.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og in'erneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2) nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, advokat Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.
Næstformand: Oberst Fl. B. Larsen, Kasernen, Fredericia.

Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.
Leder af fondens kontor: Arkitekt E. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Ordrup 5075.

Sekretær: Overlærer Johs. Fosmark, Slagelsegade 9, 2., København Ø.

Den øvrige bestyrelse:

Pastor Aage E. Damtoft, Vesterbro 76, Aalborg.

Bankfuldmægtig Olav Holst, Søgårdsvej 26 A, Gentofte.

Seminarierektor, cand. mag. Paul Holt, Århus.

Landsretssagfører Otto Jespersen, Store Torv 16, Århus.

Arkitekt P. A. Johansen, Bernstorffs-lunds allé 80, Charlottenlund.

Oberst K. Kjeldsen, Odense.

Tandteknikermester Leo Kæraa, Banegårdspladsen, Århus.

Bibliotekar O. Leth, Johnstrupsvej 8, Sorø.

Aut. vand- og gasmester Johs. Loft, de Mezasvej 18, Århus.

Førstelærer P. E. Mahler, Nr. Søby, Fyn.

Læge Børge Næsted, Læssøegade 141, Odense.

Boghandler Otto W. Olesen, Rådhusstræde 2, Randers.

Kontorchef O. Olesen, Grønnegade 18 A, Herning.

Landsretssagfører H. Rambusch, Kongensgade 49, Esbjerg.

Pastor Poul Riis, Rosenvængets Sideallé 5, København Ø.

Dommer K. Thestrup, M. F., Herning.

FORSIDEN:

Mindeankeret erindrer os ikke mindst ved juletid om de mænd, der deltog i frihedskampen ved at sejle under de frie folks flag.

BLADET PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 15 kr. pr. år. (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling: St. Kannikestræde 10, København K. (kontortid 10-15).

Minerva 1336.

Kontoret har lukket om lørdagen.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Overlærer Johs. Fosmark. (Medlem af Dansk Fagpresseforening), Slagelsegade 9, 2. København Ø. Telefon: Øbro 8537 (træffes bedst 17,30-18,30).

FORRETNINGSFØRER FOR BLADET

Arkitekt Henning Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund.
Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

A/S Folketidendes Bogtrykkeri,
Ringsted.

INDHOLD:

	Side
Jul i Neuengamme	211
Hilsen fra Norge	212
Mens byen smykker sig	213
Jul i Sachsenhausen	214
På kommando-Speer	215
Modstandskampens idealisme har fundet sin plads i Hjemmeværnet	217
Rejserne 1960	221
Budskabet fra 20. juli-mændene ..	221
Dagbogsblade	225
F-N	227
Tysklands fremtidsvej	231
Nye bøger	237
Register	243

Den grimme barak blev som en hjemlig kirke

Et juleminde fra Neuengamme

Af sognepræst Aage Dahl, Horsens

Mon ikke det gælder de fleste af os, at når julen nærmer sig, går tanker tilbage i tiden. Vi tænker på julen derhjemme hos moder engang. Kan hænde har hun længe ligget under mulde, men vi ser endnu hendes travlhed og optagethed af at forbedre festen for alle os, som hørte hjemmet til. Og vi tænker på dejlige julefester sammen med hende og far og vore søskende; adskillige af dem er måske borte, men vi ser dem påny for os, og sidder vi juleaften og juledag i kirken og synger de gamle salmer, så kommer de os så nær, at vi føler allehelgen salmens ord som virkelighed: Helgen her og helgen hisset er i samme menighed. Ja, således føler jeg det selv, og måske mere og mere jo ældre jeg bliver, og føler, at også jeg er kun her på træk og haver andet steds hjemme, som Blicher sang.

Men i de seneste år går mine tanker ikke blot tilbage til fjerne tider i barndom og ungdom; der dukker også et andet minde frem, mindet om julen 1944, som de, jeg særlig skriver denne hilsen til, jo har fælles med mig. En mærkelig jul var det, nogle vil vel sige en forfærdelig jul, en trist jul med megen ensomhed og dødens skygge over os og kammerater, for hvem det blev den sidste jul på jorden.

I ydre henseende vel den fattigste jul, vi har oplevet. Det var kun lidt, om noget, der udadtil stemte sindet til glæde. Nogle fik vel en hilsen hjemmefra og fandt en stille krog, hvor de læste den om og om igen, andre fik ingen, måtte nøjes med i tanker at forestille sig dem derhjemme samlede om julebordet, og også

de kendte jo skyggerne, der ville slukke stjernelyset fra Bethlehem og bringe englesangens toner til tavshed. Men var julen fattig udadtil, så blev den måske indadtil den rigeste, vi har oplevet.

Aldrig har vi trængt til julens budskab og trøst som det år, og så lukkede hjerterne sig da op som aldrig før for at tage imod den. For os, som holdt jul i Neuengamme i blok 21 eller var det 19, jeg husker det ikke mere, var der ingen juleaften. Vi blev jaget i seng, mens tyskerne i blokken svirede og hujede til langt ud på natten; vi kunne ikke sove, mens tanker gik på langfart mod nord til dem, vi holdt af derhjemme.

Men julemorgen samledes de danske og nogle sydslesvigere og holstenerne, der ville være med, i et hjørne af barakken; vi sang et par julesal-

— nogle fik en hilsen hjemmefra og fandt en stille krog, hvor de læste den om og om igen.

mer, vi kunne udenad, og jeg fortalte juleevangeliet, både det gamle af Lukas og det nye af Johannes, og holdt en kort prædiken derover. Mon nogen af os, der var sammen den morgen, har glemte det? Midt i al elendigheden omkring os åndede i julens ord Guds kærlighed imod os og knyttede os sammen i fælles tak, fordi vi måtte give os og vore kære helt i hans hånd og vide, at ingen magt kunne rive os ud af den. Det var virkelig lys, der skinnede i mørket, og mørket begreb det ikke, det gjorde det ikke den første jul, det gjorde det ikke i 1944, det havde vi om aftenen og natten set tydeligt vidnesbyrd om.

Men så mange, som tog imod ham, der blev kød og tog bolig iblandt os, gav han magt til at vorde Guds børn. Der sænkede sig fred over os, den som englens sang om den første julenat. Det var, som om den grimme barak var blevet en hjemlig kirke, hvor vi kunne bekende:

Kirke, du er vort Bethlehem,
og alle de små derinde,
eftersom det er sagt til dem,
skal deres Frelser finde
med juledags evangelium
i hjertekammerets krybberum.

Nej, julens kerne kunne de ikke tage fra os, hyrdernes jul, den fik vi del i.

15 år er gået hen siden. Jeg sender ønsket om en glædelig og velsignet jul til de gamle kammerater fra fangenskabets dage. I ydre henseende er den jo nok i orden i år, selv om pladser er blevet tomme omkring os. Måtte den da også blive det indadtil, så den fred, vor Herre gav os hin julemorgen, også må nå frem til os i år og tænde det lys, som vi dengang så, over de veje, vi skal videre frem, selv om der også mange gange vil falde skygger over dem.

Så bliver summen af vore juleminder og af julen i år som af hver jul, vi endnu måtte få lov at opleve: Vi så hans herlighed, en herlighed som en enbåren søn har den fra sin fader fuld af nåde og sandhed, vi så hans herlighed i glade og lykkelige dage, vi så den også i tunge og mørke timer!

Glædelig jul!

AAGE DAHL.

Hilsen fra Norge

Formanden for Erstatningsrådet i Norge, professorinde Sylvia Salvesen sender julehilsen til danske venner og knytter til denne hilsen en gribende skildring af den sidste jul i kvindernes k-z-lejr, Ravenbrück.

Professorinde Sylvia Salvesen:
Bladet „Pigråd“ er blevet mig en livsnødvendighed.

Jeg føler trang til å sende Pigråd en julehilsen, og gjennom dette blad, der simpelthen er blevet en livsnødvendighed for mig, søke å nå alle mine gode venner og trofaste kamerater i Danmark med gode ønsker for Julen og det nye år, og en takk av hjertet for det strålende samarbeide og det positivt givende eksempel vore danske kamerater har været for oss alle her i Norge.

Det norske Erstatningsråd, hvis president jeg har æren og gleden av å være, har lært meget av den måte det danske råd har løst saken på. — Personligt vil vi også få lov å uttale at vi ærer den Danske Regjering for dens stolte og positive holdning i denne sak.

NÅR JULEN STUNDER TIL er det naturlig for oss alle å kaste et blikk tilbake på de mange Julehöitider vi har oplevet. — Når man har levet i snart 70 år, som jeg har, husker man ikke alle — Barneårenes fryd over Julen, Barnegudstjenesten vi først fik lov å høre, orgelmusikken og sangen stemte barnesinnet til høitid og lod Julebudskapet trenge helt inn i hjerte og sjæl. — Det samme oplevet vi i koncentrationsleirens mørke. En forunderligere Jul enn den vi oplevet i Ravensbrück siste år för frigjöringen har jeg aldrig oplevet.

Jeg sender med mit digt „Julekvell“, skrevet på en bestemt sort papir som vi var lykkelige hvis vi kunde trylle frem, og bruke til vore hemmelige breve og optegnelser.

Hvad diktet ikke kan fortelle, vil jeg gjerne føie til: På min runde til alle de syke kamerater jeg kunde nå, stanset jeg ved en av mine polske venners dödsleie. — Hun lå selv 3dje i en seng (hvis den kunde kalles det) i en av sykebrakkerne. — Da jeg nærmet mig nådde hennes smil mig som en solstråle i mørket, en feberhed hånd famlet sig frem til min, og da jeg boiet mig ned for å høre hvad hun hvisket frem, hörte jeg: „Jeg går inn til lyset“. Et lite lykkeligt smil begyndte i to vakre blå øine og nådde som en svak krusning frem til den lille bevrende mund. Et dybt sukk, og hun var borte. — Ikke for evigt borte, men for å leve evigt i vore sinn som fikk lov å opleve en edel, trofast ven i det helvete Ravensbrück var. —

NYTTARSKVELL, vor avslutning på vor siste Jul der nede, sat vi i en av brakkerne som vi hadde ryddet og pyntet så godt vi kunde med bordene dekket til over hundrede barn — dekket, ja ikke i almindelig forstand, men bordene var skurt og ved hvert bord lå en rekke bitte små pakker inneholdende et stykke bröd med „ersatzpålegg“, noe söt som skulle forestille syltetöi, og så 3 — siger og skriver 3 — sukkerbiter i hver pakke. skrevet på en bestemt sort papir, som — Vi var veldig stolte av sukkerbitene, for de var i ukevis samlet inn og opbevaret i en hodepute i Revier (hospitalet). De skrev sig vesentlig fra norske pakker, hvor virkelig innimellem en liten pose, eller del av en sådan, med sukkerbiter nådde frem.

Vi hentet personlig barna i de forskjelligste brakker, av ca. 12 nationer, i alder fra 3 år til 14. Praktisk talt alle var jödiske barn, de fleste polske, enkelte russiske, jugoslaviske, tsjekkiske og noen franske. — Et lite kineserbarn hadde forvillet seg inn i leiren. Moren var blitt tatt med barna i en restaurant i Paris hvor hun vartet öp. —

JEG SER DE SMA UTTÆREDE SKIKKELSER FOR MIG, små feberhede hender griper pakkerne — smiler såvidt når de ser den Julenisse vi har forsökt å tegne på hver pakke, tar en bit av brödstykket, som så forsvinner ned på brystet gjennom halsåpningen på de mystiske plag de små stakler hadde på, eller i en lomme, öiensynlig gjemmestedet for de fleste små. En sukkerbit undte de fleste sig. Brödet og resten skulde nok mor ha. „Matka“, „Matka“, Mor, Mor, hvisket de fleste.

„Die Salvesen“, „Die Salvesen“, „Sylvia, wo ist die Sylvia“, hører jeg pludselig — og en blek kamerat kommer andpusten stavrende inn i Jule-

brakken vor. „Schnell! Schnell! Du må komme med til ligkjælleren. En av de döde rörer på sig, vi må liste henne tilbake til sykebrakken“.

Jeg iler med, den döende, får mit skört og et uldskærf av budbringeren. Hun dör i löpet av natten, men omgitt av kamerater, der synger, eller rettere hvisker, julesange sammen.

Jeg blir igjen en liten stund i ligkjælleren .

MÄNEN SOM HADDE LYST ÖP FOR OSS og hjulpet oss i vort arbeide, kastet nå sine stråler inn i selve ligkjælleren og gjorde det muligt at se tydelig alle de döde som var brakt derinn. En stor haug med vel 30 lig lå utenfor. Jeg trådte stille inn, det var første gang jeg var alene der. Jeg tellet 156 döde i alle aldre, fra den unge mor med spedbarnet tett ved brystet ömt lagt til rette av nennsomme hender, og barn i 3—6 års alderen, til gamle, hvithårede kvinner på sytti år og over.

Stillhed — Fred — ja, her er fred. — Ingen stöi eller tale fra leiren når dit. — Uendelig skjönne unge kvinder ligger her med ansigter hvor döden har hvisket ut, eller iallfald delvis glattet ut smertens spor, og hvor lidelsen har adlet formen og uttrykket. — Den unge mor smiler i döden. Det ser ut som om hun med barnet tett trykket inn til sig har gått inn til gleden, som om de to sammen er glidd inn til livet gjennom döden.

Jeg kom fra barna, som hadde virket nesten uten liv. Jeg blev hentet til de döde. Og de gav mig en fölelse av liv — en forvissning om et liv efter dette. Et öieblikk hadde jeg fått lov å løfte på en flik af det teppe som skiller mellem liv og död.

De döde for oss for at vi skulde leve.

SYLVIA SALVESEN.

Medens byen sig smykker

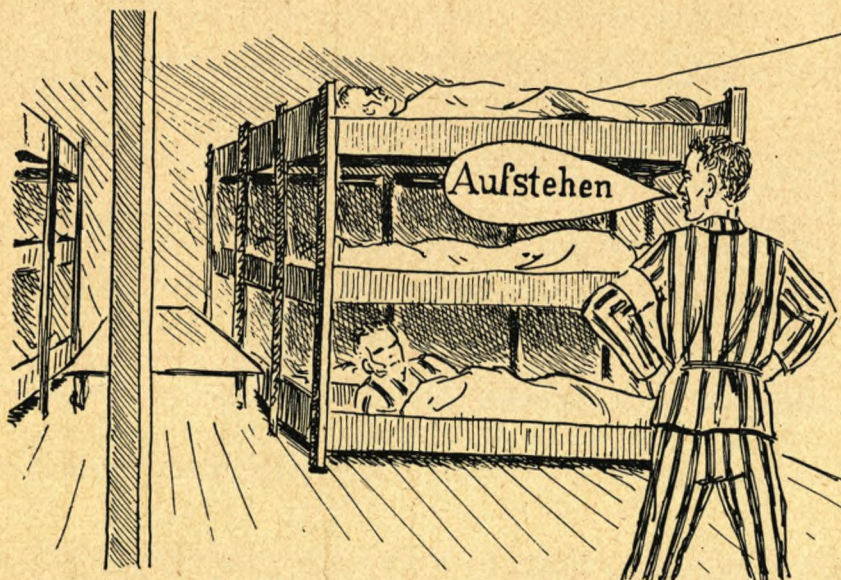
Mens byen sig smykker til höjtidens fest, der står en dreng ved en rude og stirrer forkommen, frysende, træt, mens mørket sig sænker derude. Han har vel et ønske som andre små og drømmer om det han næppe vil få; for far er fattig på penge, det hænder for piger og drenge.

Han drømmer om Nisser og juletræ, han er jo kun een af de mange, som storbyen rummer af fattige små fra baggårdens mørke gange. Og hastigt går dagene fremad mod jul, der bages, og rige hjem bugner af sul; men hvem vil mon støtte den lille, jeg ønsker, at mange det ville.

Så giv da en skærv om aldrig så lidt, det samlet bliver til mange. Vær med til at hjælpe de fattige små, da synger du julens sange med dobbelt glæde, vær vis derpå: Når juleaften oprinder; du ser i lysenes festlige skær to barneøjne, der tindrer.

WILLADS JENSEN.

JULEAFTEN BLEV VOR FØRSTE OPLEVELSE I SACHSENHAUSEN

JULEAFTEN 1943

Vi befinder os den 24. december 1943 i KZ-lejren Sachsenhausen og skal holde juleaften. Vi ankom den 21. til denne lejr, hvor kun junglens lov har magt, og hvor sørgeligt nok den svage er dømt til undergang. Vi var endnu ikke kommet ind i lejrsystemet og ikke så afkræftede, som vi siden skulle blive.

Om morgenen blev vi purret ud kl. 5 ved det sædvanlige gjaldende ord: — Aufstehen. Så gjaldt det om at få rubbet sig ind i vaskerummet. Ellers kunne der vanke striber i huden. Morgenmaden, en sjat grumset fluidum, blev skyllet ned. Så stillede vi til appel i gården, idet vi var på „Zugängerblokk“, og der kom vi til at overvære en henrettelse for første gang. Rebet sprang ganske vist to gange, så den endelige „eksekution“ blev udført ved nakkeskud. En time efter stod et meget smukt juletræ på eksekutionspladsen...

Formiddagen forløb ellers med den eksercits, som skulle gøre os modne til vort arbejde for „Hitlers Tyskland“. Da vi ved 11-tiden kom ind i „blokken“, var den pyntet med sta-

niol, sikkert fra nogle radioapparater. Det var sat kunstfærdigt op, så vi var meget forbavsede over alt det glimmer. Så fulgte dagens første måltid, Sauerkraut. Jeg er sikker på, at de fleste af os forspiste sig. Idet vi meget naturligt troede, det var både den første og sidste ret den dag.

Men endnu engang skulle vi blive forbavsede. Vi fritoges nemlig for mere træning den dag og måtte tildele gøre, som det passede os indenfor den afspærrede blok, som på den anden side havde Straffekompaniets blok til nabo. Der holdt man også inde med den evige marcheren, som var lejrens uhyggeligste træning, idet straffefangerne altid gik med 40 kg sand på ryggen. Marchruten var skiftevis i ler, skærver, vand o. s. v. Men der begyndte julen altså også.

Ved 17-tiden blev vi kaldt ind og præsenteret for gullasch af muslinger, som ikke var gjort ordentlig rene, så der var en mængde skaller imellem. Samtidig fik vi fra nordmændene udleveret 10 cigaretter. Vi gik i lag med gullasch'en og fik af „Blockältesten“ lov at fejre en juleaften, som de fleste af os vil mindes, så længe vi lever. Vi sang først et

par af vore smukke julesalmer, og så holdt Axel Rasch fra Randers en lille tale, hvori han mindede os om dem derhjemme. Det var højtideligt og gribende. Til slut bad han Fadervor.

Nu troede vi, det hele var forbi. Russerne slikkede vore tallerkener og fik deres mad. Men så kom næste ret: — Et par små stykker rødbeder, kun lige kogt uden tilsætning af nogen art. Og dem var vi næppe blevet færdige med, førend der blev uddelt et par stykker græskar. Vi var mætte, da vi ved 18-tiden stod mellem blokene og røg. En laset, malerisk forsamling, iført de mærkeligste klædningsstykker, man kunne tænke sig. Men intet var varmt. Alt var bomuld og sribet. Og på benene havde nogle af os damestrømper.

Effekten kom ved 19-tiden, idet nordmændene mødte med øl. Det var dejligt, idet alt vanddrikkeri var forbudt på grund af bakteriefaren.

Da vi endelig ved 20-tiden gik til ro, var vi mætte og trætte, men kunne ikke sove. Tankerne gik mod Danmark, mod hjemmene og dem, som var os nærmest.

NIELS A. LARSEN.
Nr. 74.322.

NY RIDDER

Lærer P. Marcussen, Karlslunde, tidligere Frøslev og Neuengamme, er udnævnt til ridder af Dannebrog.

Kammeraternes

Hjælpefond

er de raske kammeraters hilsen til de syge.

Mærkatene fra Kammeraternes Hjælpefond kan fås gennem kontoret, St. Kanikestræde 10, K.

Giro 780.

Jeg arbejdede på kommando Speer

og oplevede det uforglemmelige

Overlærer Johs. A. Kleberg, Fredericia, blev taget af tysk Gestapo den 30. november 1943. Der havde i dagbladene været nogen drøftelse af insekter, og Kleberg fandt da anledning til at skrive om de syngende grønne græshopper, hvis sang i de tidlige morgentimer kunne virke ret generende i byen.

Han sad 1 måned i Kolding arrest og kom lige før juleaften til kz-lejren Sachsenhausen, hvor han sad, til han blev hentet til Neuengamme af svenskerne.

Han fortæller her en historie fra lejren, en historie, der også nok kan siges at have bud til dagen i dag.

Nytårsdag 1944 begyndte jeg at arbejde på kommando Speer, en kommando på 2000 fanger. Sammen med 3 danske kammerater kom jeg til at arbejde i en barak under en formand Heinz.

Han behandlede os godt, vi fik lov at sidde sammen, og han kom jævnlig ned og underholdt sig med os. Han havde grøn vinkel. Vi priste vor lykke, og alt gik godt, indtil vor første Røde Kors-pakke kom, så blev vi klar over hans venlighed. Han kom nu hen til os og fortalte os, at han holdt meget af dansk ost og dansk pølse.

Vi forstod godt meningen, men lod os ikke mærke med det. Det var vor første pakke, vi var meget forsultne og anede ikke, om der kom flere eller hvornår, så vi var ikke alt for ivrige efter at forære de kostbare fødevarer bort. Men et par dage efter kom han igen, og nu nøjedes han ikke med hentydningen, men sagde ligeud, hvad hver enkelt af os den næste dag skulle komme med.

Forarbejderens appetit steg.

Vi drøftede situationen, den var vanskelig. Med hans appetit kunne vore pakker snart få ben at gå på, men på den anden side betød det uendelig meget for os, at vi fik en god behandling, og vi enedes om i fællesskab at give ham ½ kg ost. Han modtog den med glæde, men den fik kun hans appetit til at vokse, og snart efter mødte han op med nye krav, som

vi slet ikke kunne opfylde, og vi enedes om ikke at give ham mere, vi ville ikke lade os diktere.

Virkningen udeblev ikke, nu blev han onskabsfuld. Han lukkede døren op, så vi i timevis måtte sidde med oven på den ene side og den åbne dør på den anden, vovede vi at lukke døren, blev den åbnet en time mere. Han flyttede os fra hinanden, og da det ikke hjalp, sendte han os ud på arbejde uden for barakken.

En dag i marts lå jeg på mine knæ og skar paphylstre itu med en lommekniv i blæst og øsende regn fra morgen til aften. Et mirakel at jeg overlevede det.

Vi ville imidlertid ikke købe os fri, og krigen gik videre, med stadige chikanerier fra hans side og passiv modstand fra vor. Langfredag formiddag kom krisen. Arbejdet var begyndt som sædvanlig. Langfredag var almindelig arbejdsdag. Provokeret af en russisk kammerat kom en af mine danske kammerater, Robert, med en udtalelse om, at Heinz altid havde så travlt med danskernes pakker.

Denne bemærkning blev opfattet af øverste forarbejder, kaldet Hanne, og Robert kom straks i forhør og måtte gøre rede for, hvad der var os imellem, og resultatet blev, at alle 4 danskere og Heinz måtte på skrivestuen til forhør, og nu begyndte måske den uhyggeligste halve time under mit 15 mdr.s ophold i Sachsenhausen. For-

arbejder Hanne var en forhærdet forbryder med grøn vinkel og øjne, som vanviddet lyste ud af, og han arbejdede sig hurtigt op til et sandt raseri.

Ingen, der ikke selv har prøvet det, kan forestille sig, hvad det vil sige, når man hele sit liv har boet i et retssamfund, pludselig at være prisgivet en vanvittig og onskabsfuld forbryder.

„Det var bedre, om tyskerne havde skudt dig hjemme i Danmark“.

Først faldt han over Robert, der blev sparket og slået, så han til sidst ikke vidste, hvad han selv hed. Senere faldt han over mig, der, som den mest tyskkyndige, måtte være ordfører, jeg fik masser af lussinger og slag, og han spyttede på mig, sagde, at det havde været bedre for mig, om tyskerne havde skudt mig hjemme i Danmark, og truede mig med, at jeg om aftenen skulle blive pisket på appelpladsen. Han for rundt i lokalet, fuldstændig ubehersket og slog snart til den ene og snart til den anden. Hvert sekund, hvor jeg ikke selv var i ilden, bad jeg Gud hjælpe os bort fra dette afsindige menneske.

Omsider fik vore trængsler da ende og med en forsikring om, at nu skulle vi lære at arbejde, blev vi sendt til hver sin barak.

Jeg blev ført til en stor stenbarak, en af de værste på hele kommandoen. Der stod 2—300 andre fanger, og jeg fik anvist en plads og begyndte at arbejde. I det samme følte jeg en sviende smerte ned over ryggen, det var min nye formand, der med et „schneller“ antydede, at jeg måtte have mere fart på. Arbejdet var nyt for mig, men jeg så efter kammeraterne og kom nogenlunde i trit med dem, og der gik en halv time, i hvilken jeg fik tid til at takke Gud for, at det hele dog ikke var blevet værre.

Da susede igen et piskeslag ned over

HUGO DORPH

TAASTRUP

DANSK LÆDER- OG SKOTØJSINDUSTRI A/S

HEIMDALSGADE 14—16 . KØBENHAVN N.

CYCLECOMPAGNIET A/S

FINSENSVEJ 82 — KØBENHAVN F.

EUROPÆISKE

FREDERIKSBERG ALLE 6 — KØBENHAVN V.

Dansk Folkeforsikring

Selskabet med det største antal kunder

DAMECA
SKALBAKKEN 8
KØBENHAVN — VANLØSE

PARFUMERIE BOURJOIS A/S

HØFFDINGSVEJ 22 — VALBY

min ryg, og jeg fik ordre til at stå op og tage mit tøj og følge med udenfor.

Hvad havde de nu fundet på? Var dette kun indledningen til noget værre? Med bange anelser gik jeg udenfor, hvor jeg blev modtaget af en fange og ført tilbage til skrivestuen. Der blev jeg modtaget af Hanne og hans næstkommanderende, der var straffet for mord; de kom mig i møde, gav mig hånden og sagde, at vi var alle kammerater, og vi skulle alle hjælpe hinanden. Vi skulle glemme, hvad der havde været os imellem, og nu skulle jeg få godt arbejde.

Jeg stolede ikke på deres forsikringer, men stor var min forbavselse, da jeg blev ført til en anden barak, hvor jeg traf Robert. Et bord blev rensset, og vi fik rent arbejde, såkaldt „urmagerarbejde“, og næsten hver dag kom Hanne og spurgte os, om vi var tilfreds med arbejdet, og fra der dag havde jeg altid godt arbejde og gode formænd.

Vi 4 kammerater har ofte senere drøftet, hvad der kunne være sket med Hanne i den halve time, hvor han forvandlede fra et frådende vilddyr til et fromt lam; vi har undersøgt og forespurgt, om noget menneske kan have grebet ind til vor fordel, men uden resultat, og jeg har kun een forklaring, at Gud som svar på min bøn har rørt ved hans hjerte og gjort det umulige muligt.

Hele mit ophold i lejren var en kæde af bønåbninger, og når jeg tænker på, at jeg er sluppet uskadt fra de mange, hårde måneder i lejren, kan jeg kun takke og undres.

Det skulle glæde mig, om andre gennem denne beretning kan lære, at Gud kan gribe ind, også når det ser sortest ud.

JOHS. A. KLEBERG.

En del af modstandskampens idealisme har fundet sin plads i Hjemmeværnet

Besindige ord af nordsjællandsk gymnasielærer om ungdommen før og nu og frihedsbevægelsens kampånd, der nødvendigt måtte ned på et jævner plan.

Lektor Bernhard Andersen,
Hillerød.

I et tidligere nummer af „Pigtraad“ har man efterspurgt den gode bog om besættelsestidens og frihedskampens bevægede historie — fortalt for ungdommen. Denne efterlysning, der i de senere år også er fremsat jævnligt i pædagogiske kredse, er usvækket aktuel.

Dr. phil. Jørgen Hæstrups store værk har nok vist, at en nøgtern historie-videnskabelig redegørelse har kunnet skrives trods det korte tilbageblik i den henseende. *Til gengæld er dette kommet den karakterfulde persontegning og det menneskelige engagement til gode. De nævnte bøger er samtidshistorie af en sjældent levende kvalitet. Men forståelsen netop heraf beror rigtignok også på læsernes samtidighed og aldersmæssige forudsætninger.*

Og der kan ungdommen af gode grunde ikke være med. Det er næsten

15 år siden nu — en distance, der endog har henvist merparten af samtidig oplevelse til baggrunds-erindring.

Hvorledes skulle det da komme en ny generation ved.

★ *Ungdom uden forudsætninger.*

En kendt skolemand udtalte sig nylig om den udprægede vanskelighed, det er at interessere nutidig gymnasiungdom for det fortsat dags-aktuelle Sydslesvigproblem. Selv ekskursioner til grænselandet og orientering i begivenhedernes centrum syntes kun at have ringe interessevækkende betydning. — De unge er forudsætningsløse, beklagede han.

Til dels foranlediget af dette har vi opsoget en erfaren skolemand, lektor Bernhard Andersen, Hillerød, der har undervist ved Frederiksborg Stats-skole siden 1934. Han imødegår til indledning det skitserede forsøg på at sammenligne problemstillingerne:

— Selv for os andre er for eksempel Dybbøl noget, som besættelsen ikke er i dag. I 64 var det en hel befolkning, der kæmpede for sin frihed. Det vil vist være noget overdrevet at tale om en befolknings-helhed i det sidste tilfælde. *Enigheden kom først til sidst, og jeg husker så tydeligt endnu, hvordan det de første år lød: de forbandede sabotører . . . de brede kredse i befolkningen opfattede det kun som ungdommeligt fusentasteri.*

★ *Vi har svigtet et ansvar.*

— Ja, det er vel egentlig mest blevet til fortid, svarer Bernhard Andersen til det spørgsmål, man havde ærinde med. — Også for den lærer, der engang var besjælet af den samme store idealisme, der kendetegnede befrielsesdagene. Tænker man tilbage på de tider, den begejstrede fællesvilje

Carl B. Christiansen & Co.

Landlystvej 38
Tlf. 75 11 83 - 75 02 89

Vandfast slibepapir -
Slibeband og sliberondel-
ler til alle formål.

ERIK THOMSEN AKTS.

v/ V. Hessel-Andersen

Pilestræde 37-39 — K.

EMIL LAMP

Svanemosegårdsvej 9 A, Kbh. V.

MUNCH & LERCHE

Sct. Knudsvej 21 — Kbh. V.

O. W. IVERTSEN

Tuborg Havn Hellerup

BRUNO KUBA

Ingemannsvej 19 Kbh. V.

ALGRAFOTO

Griffenfeldsgade 27 Kbh. N.

P. RASMUSSEN & SØNNER

Peder Skramsgade 7 Kbh. K.

F. A. THIELE

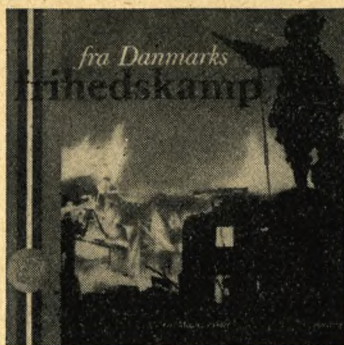
Købmagergade — Kbh. K.

MIKROVÆRK A/S

Sydmarken 32—38 — Søborg

AMAGER MØBELCENTRUM

Tlf. Am. 1741 — Asta 2341
Amager Boulevard 132 — Kbh. S.

— en enestående gramfonplade,
der dækker og skildrer alle faser af

DANMARKS FRIHEDSKAMP

A/S THEODOR KRÜGERS EFTF.

„KONFEKTIONSBYEN“ — LERSØ PARKALLE 109 — KBH. Ø.

PIRELLI

NORDISK PIRELLI AKTIESELSKAB
Vodroffslund 7 — København V.

NORDLUNDES BOGTRYKKERI

AKTIESELSKAB
Niels Hemmingsensgade 12 — København K.

K. B. LARSEN

Civilingeniør
Frederiksgårdsalle 4 — København F.

BYGGERIETS MASKINSTATIONER, AKTIESELSKAB

Vester Farimagsgade 31 — København V.

CARL RØNNEBERG

CIVILINGENIØR, M. ING. F. JÆGERSBORG ALLE 233 GENTOFTE

WINKEL & BRYDE NIELSEN

Civilingeniører & entreprenører DRONNINGGAARDS ALLE 7 HOLTE

SPANGENBERG & MADSEN

RÅDGIVENDE INGENIØRER M. ING. F. — F. R. I. København F.
Rolighedsvej 9

til at iværksætte forandringer, visheden om at Christmas Møller, Axel Larsen og Buhl nok kunne skabe en ny regering — ja, så blev det noget anderledes end det, der viste sig det politiske mulige.

Det politiske islæt i denne idealisme varede nok nogle år inden for Dansk Samling og det kommunistiske parti, men det livskraftige demokrati, man gjorde sig forestillinger om, har vi næppe set meget til. *Nok har vi demokrati i dag — men som tilfældet Thor-kil Kristensen viser har den umiddelbare vælger-mening meget svært ved at øve indflydelse på partipolitikken.*

— Hvordan med modstandsfolkernes ansvar — i tiden der fulgte?

— Jeg tror godt, vi kan sige, at vi har svigtet. Også i skolen skulle der — ikke mindst — have været gjort en indsats for større demokratisering. Naturligvis er der elevråd og præfektordning her hos os til eksempel, men dette virker jo kun hos eleverne selv — ikke i nogen synderlig grad ud efter. Jeg husker en bog fra trediverne om en ung lærer i Sovjet, der tager sin ideale forpligtelse til at give eleverne et frit ansvar meget alvorligt. Men han går delvis i stykker på det. Og sådan er det også gået andre senere i lignende situationer.

★ *Kun oprør på egne vegne.*

Selvom vore unge mennesker i dag på mange måder er langt mere udviklede end forhen, fortsætter lektor Andersen, — så forekommer de alligevel mere barnlige. *De vokser op under beskyttede og trygge vilkår, og det skaber ingen oprørske. Er der endelig tale om oprør er det gerne på egne vegne — og ikke på ideernes!*

Da jeg blev lærer her i 1934 var der oprørske elever. Der var kommunistisk interesserede, og der blev ført heftige debatter om samfundets ordning og de almindelige fordomme. Gymnasieungdommen i trediverne var i det hele taget mere åbenlyst engagerede — og nu jeg tænker på netop en bestemt klasse, var der i denne både een, der blev dræbt af tyskerne, og en anden, der blev leder af den militære modstandsbevægelse i Nord-

sjælland, Frederiksborg amt vest, og endte i kz-lejr. Det var en idealisme, der stak dybt.

På den anden side vil jeg ikke være sortseer med henblik på ungdommen i dag. Der går jo alligevel en mængde underligt ukontrollable strømninger i den, og man er vel nu mere utilbøjelig til at røbe sine følelser, altså et blufærdighedstræk.

— Eller det kan opfattes som ligegyldighed og blaseret følelseskulde?

★ *Modstandsiver langt ned i gymnasiet.*

— Nej, det tror jeg ikke, siger lektoren. — Jeg er ikke sortseer og tror, at hvis man i dag satte ungdommen på samme prøve som dengang kunne den bestå den. I besættelsestiden gik modstandsiveren langt ned i gymnasiet. Jeg husker også her, hvorledes tyskerne fik farten, og en officer kom og ville tale et alvorsord med ældste klasse. Han blev af daværende rektor Jensen vist ind i 3. G. nysprogligt — det var fortrinnsvis fredelige piger, og her udfoldede han sig. Det var nu imidlertid i parallelklassen, det illegale foregik.

Men jeg indrømmer, at det man engang gik og håbede på — det ville sætte sine spor og eleverne selvstændigt kunne komme til at angive en god ånd og tone, der var bestemt af mere end almindelig konventionel velopdragenhed — det kom ikke til at slå til.

Men der er dog antydninger. *Nu i tilfældet Bang-Jensen så jeg forleden i Kristeligt Dagblad et læserbrev fra en gymnasiast, der følte sig skuffet over, at avisen ikke tog bladet fra munden, men blot henlagde det under en beskeden overskrift. Redaktionen svarede hertil, at det var på grund af de særligt tragiske omstændigheder ved dødsfaldet. Men det forekommer jo ikke at være en helt redelig begrundelse fra et uafhængigt dagblad.*

★ *Mange, som gik i stykker.*

Talen falder på den moderne ungdoms indstilling til det nye Tyskland. — I min ungdom var enhver tysker noget, man måtte betragte med fjendt-

lighed, siger Bernhard Andersen. — At det ikke er sådan mere er noget nødvendigt — og vel også positivt. I dag må fronten gå andetsteds.

— Hvorhenne?

— Det vil man egentlig nødig udtale sig om, afværger han med et smil. — Kommunist-had er der nok sidst af alt grund til at arbejde for. Muligheden for, at vi en dag kommer til at arbejde sammen med dem, er ikke fjernest, ligesom det fortrinligt lod sig gøre herhjemme i krigs-årene. Dengang det var en stor gruppe, talte de også en hel række udmærkede ansvarsbevidste folk.

Men hele den idealisme og forventningen fra dengang! De havarerede fortsætter hører nok ikke blot hjemme i min stand. Og ikke alle kunne finde sig i resignationen. Der findes også mange, som psykisk gik i stykker — og jeg kender en hel familie her fra byen, som netop grundet den skuffelse sidder i Canada i dag. — Idealerne blev kun fulgt op af ganske få.

★ *Meget blev unødvendigt kvalt.*

Rent personligt har jeg overvintret en del af mine følelser fra dengang i Hjemmeværnet, fortsætter lektor Andersen. — Her finder man store værdier i kammeratskab og berøringen med folk af mange forskellige lag. Og det er, som man her fornemmer lidt endnu af den praktiske idealisme. Når man har et fælles mål bliver mange af de trivielle modsætninger jævnet ud. Her i byen er der nok mange, der har de samme motiver som jeg, og jeg tror i det hele taget på en vis kerne inden for Hjemmeværnet af folk som var impliceret i frihedsbevægelsen, og hvis idealisme i tiden efter nødvendigvis måtte ned på et mere praktisk niveau — selvom også meget blev unødvendigt kvalt.

Nu bliver vi jo gamle, slutter lektor Andersen, men en hel del af sønnerne dukker op, og mon ikke det ihvertfald tyder på lidt af en ægte idealisme. Ellers kom de vist ikke. Jeg tror på en vis „indre smitte“ i den forbindelse.

JØRGEN DAVIDSEN.

H. J. WEHLE
ESPLANADEN 28
KØBENHAVN K.

CHR. E. EMBORG A/S
JEMTELANDSGADE 1
KØBENHAVN S.

A. RINDOM
KAMPMANNSGADE 2
(Shellhuset)
KØBENHAVN V.

WALTRICH
FINSSENSVEJ 12 — KBH. F.

**HØY-PETERSEN &
ARNE JENSEN**
Aktieselskab
Struensegade 7—9, Kbhvn. N.

NYT NORDISK FORLAG
ARNOLD BUSK A/S

LINNET & LAURSEN A/S

DAN-TRANSPORT A/S
VESTERGADE 33 — KØBENHAVN K.

ERNST C. LOHSE & CO's EFTF.
NØRREVOLDGADE 6 — KØBENHAVN K.

HELLERUP KULIMPORT
TUBORG HAVN

JØRGEN SCHJERBECK JUN. A/S
FREDERIKSHOLMS KANAL 6 — KØBENHAVN K.

DANSK ELEKTROKUL INDUSTRI
KLINGSEYVEJ 6 — VANLØSE

M. FOLMER ANDERSEN
Rådgivende civilingeniør F. R. I.
ST. STRANDSTRÆDE 21 — KØBENHAVN K.

REPRODUKTIONSANSTALTEN NOVA
Vesterport — København V. — Tlf. PALÆ 507 og 508

K. H.s ferie- og hvilerejser 1960

„Pigtraad“s abonnenter
og K. H.s medlemmer

har nu stillet så mange biler til rådighed, at sommerens 4. rejse kan gennemføres.

Endnu er pladser ledige på samtlige rejser til skadelidte kammerater.

Straks efter, at „Pigtraad“s oktober-nummer var udkommet, modtog vi tilsagn om biler fra hele landet. Ialt 32 bilejere ønskede at bistå os ved vore rejser for besættelsestidens skadelidte i anledning af 15 året for Danmarks befrielse.

Vi fik tilsagn om 13 vogne fra København og 19 vogne fra provinsen, men ved velvilje fra jydernes side rejser nogle af dem til København og starter ved Valby station, idet vi foreløbig har tilsagn om flest deltagere fra Sjælland.

Men hvem er det nu, der viser os denne venlighed?

6 bilejere fra rejserne i Sommeren 1959 meldte sig.

5 tidligere kz-fanger - adskillige tid-

ligere modstandsfolk og de kommer fra Søby, Holstebro, Randers, Auning, Viborg, Skanderborg, Vinderup, Århus, Odense, Tommerup, Svendborg, Assens og Nyborg m. fl.

Nu skal vi blot have de rigtige folk puttet i de rigtige vogne, og vi skal have hele dette store puslespil til at stemme, således at alt kommer til at klappe.

Men vi må da foreløbig sige bilejerne hjertelig tak.

— — —

Til skadelidte kammerater!

Hvis du har lyst til at deltage i een af disse ferie -og hvilerejser — så skriv eller ring til K. H.s kontor og du vil få et skema tilsendt.

Den første og vigtigste betingelse er, at du er *skadelidt*, og at du har deltaget i modstandskampen. Vi vil helst have folk med, der ellers ikke har nogen mulighed for selv at rejse ud.

Venlig hilsen
H. Kornbeck.

ligt var han en nær ven af grev Claus von Stauffenberg. At han blev arresteret efter den 20. juli 1944 var selvfølgelig. Den 26. august 1944 blev han, som så mange andre af de sammensvorne, hængt i Plötzenseefængslet. Han var da 35 år gammel.

Legationsråd Adam von Trott zu Solz blev stillet for folkeretten, fordi han på modstandsbevægelsens vegne havde knyttet vigtige forbindelser med udlandet.

På sin dødsdag skrev han til sin hustru:

Kære lille Clara! Dette er vel desværre det allersidste. Forhåbentlig har du fået mit sidste længere brev!

Fremfor alt: Tilgiv mig den dybe smerte, som jeg har måtte forårsage dig.

Vær sikker på: Jeg er også fremefter hos dig i mine tanker, og jeg dør i tillid og tro.

I dag er det en klar „Pekinghimmel“, og træerne suser. Lær vore elskede, søde små at forstå og være taknemlige for disse og andre endnu dybere tegn fra Gud, men lær dem også at være handlekraftige og kampberedte.

Jeg elsker dig højt. Der er endnu så meget at skrive om — men der er ikke tid til mere.

Gud bevare dig — jeg ved, at du ikke lader dig underkue, og at du vil kæmpe dig igennem livet, idet jeg stadig vil være ved din side, selv om du føler dig ensom. Jeg beder for din kraft — bed du også for mig. Jeg har

Budskabet fra mændene bag opstanden mod Hitler

Ved Jørgen Hatting.

Det var, som tidligere skildret, mænd fra mange forskellige lejre, der var repræsenteret i „Kreisaukredsen“, den kreds af mænd, der under grev Helmuth von Moltkes ledelse forbedrede den dag, da et nyt og bedre Tyskland skulle opstå efter nazismens åndelige og krigens materielle ødelæggelser.

IKKE MINDST var Moltkes standsfæller stærkt repræsenteret. Blandt de betydeligste var *Adam von Trott zu Soltz*. Han var en af de ikke få tyske

diplomater, der deltog aktivt i modstandsbevægelsen. Som ung diplomat havde han før krigen rig lejlighed til at træffe udenlandske statsmænd, og han bevarede kontakten med adskillige af dem, også efter at krigen var brudt ud. Som Moltke stod han politisk socialdemokraterne nær, men i modsætning til ham blev han overbevist om, at den eneste udvej var at rydde Hitler ad vejen, og han blev da kontaktperson mellem officersoppositionen og Kreisaukredsen. Person-

BAADH & WINTHERS EFTERFØLGER

KØBENHAVN K.

A. STELLING

VALGARDSVEJ 2
KØBENHAVN — VALBY

TOBAKSINDUSTRIEN

Vester Voldgade 111
København V.

OTTO BØNNELYCKE

TRÆLASTFORRETNING
ROSKILDE

KYRSTING & KNUDSEN

Elektromotorfabrik
AALEKISTEVEJ 226
VANLØSE

ISOCRYL

E. TRAUOGOTT OLSEN
ROSKILDE

BYENS KLICHE ANSTALT

FREDERIKSSUNDSVEJ 269
BRØNSHØJ

BRØDRENE FESSEL

Bogtryk
WILDERS PLADS
KØBENHAVN K.

VAGN BALSLEV

LANGEBROGADE 17
KØBENHAVN K.

REIDL's FOTO

ALGADE 27 — ROSKILDE

S. FRIEDLÆNDER's EFTF.

WANDEL-PETERSEN

Roskilde

HAVNEARBEJDERNES FÆLLESFORBUND
DANNEBROGSGADE 15
KØBENHAVN V.

A/S ROSKILDE TRIKOTAGEFABRIK

Asylgade 34 — Roskilde

DANSK KUNSTSILKE A/S KØBENHAVN

Greve Peter Yorck von Wartenburg stod som en af de første for folkeretten efter 20. juli.

i de sidste dage læst purgatoriet og Maria Stuart . . .“

FEM ÅR ÆLDRE END von Trott og ligesom han jurist var grev *Yorck von Wartenberg*, en højtstående ministerialembudsmand. Han var efterkommer af den general Yorck, der i 1813 havde fulgt sin samvittighed og på trods af sin regerings ordre havde sluttet forbund med Rusland for at befri Tyskland for Napoleons tyranni. Yorck var fætter til Stauffenberg, ligesom denne stærkt litterært interesseret og fra første dag nazismens uforsonlige fjende. Han var udset til at være leder af rigskancelliet, hvis 20. juli-attentatet var lykkedes. Den 8. august 1944 blev han hængt i Plötzensee.

UMIDDELBART FØR domsafsigelsen skrev han til sin mor:

„Jeg har haft mere end to uger til at stille mig og min handlemåde frem for Gud og er overbevist om i ham at finde en nådig dommer. Omfanget af den indre nød, som mennesker som jeg har måttet gennemleve i de sidste år, kan sikkert ikke helt forstås af dem, der fuldt ud er besjælet af deres tro, den, som jeg nu engang ikke deler. Jeg kan forsikre dig for, at ingen ærgerrig tanke, ingen lyst til at få magt

bestemte min handlemåde. Det var kun min fædrelandskærlighed, min bekymring for mit Tyskland, således som det er groet op i de sidste to tusinde år, omsorgen for dets indre og ydre udvikling, som bestemte min handlede.

Derfor står jeg også rank over for mine forfædre, far og brødrene. Måske

kommer der dog engang en tid, hvor man finder frem til en anden vurdering af vor holdning, hvor man ikke bliver vurderet som en pjalt, men som en vækker og patriot. Det er min varme bøn, at dette vidunderlige kald må give anledning til at give Gud æren“.

OG TIL SIN HUSTRU skrev Yorck:

„I morgen vil folkedomstolen blive sat over mig og de andre. Jeg hører, at hæren har udstødt os; klædningen kan man tage fra os, men ikke den ånd, i hvilken vi handlede. og i den føler jeg mig forbundet med mine forfædre og brødre og også med kammeraterne. At Gud har ført det sådan, som sket er, hører til hans vejes uudgrundelighed, som jeg ydmygt underkaster mig. Jeg troede mig ført af den fuldstændig nedtyngende skyldfølelse og af et rent hjerte . . . Da vi gik fra den sidste nadver, følte jeg en næsten uhyggelig ophøjet følelse, jeg kunne egentlig kalde det Kristus-

Slagtehallen i Plötzenseefængslet med krogene i loftet, i hvilke de fleste af lederne af den tyske modstandsbevægelse blev hængt ved langsom kvælning.

— Den er nu mindehal. Billedet er taget 20. juli 1959.

REOFON
KONGELYSVEJ 21
GENTOFTE

FJEDERFABRIKEN
K. HAGENS
DR. OLGASVEJ 23
KØBENHAVN F.

AJVA A/S
SYDMARKEN 22—26
SØBORG

G. SALICATH & CO.
TORDENSKJOLDSGADE 25
KØBENHAVN K.

REOFON
KONGELYSVEJ 21
GENTOFTE

MAGNUS ANDERSEN
Ure & briller
Amagerbrogade 166 - Kbh. S.

**BAGERNES
FAGFORENING**
Åboulevard 30 - Kbh. N.

Scanoterm
OLIEFYR^{AS}

TAASTRUP TRÆLASTHANDEL
KØGEVEJ 77

Ingeniørfirmaet
MOGENS BALSLEV
RÅDGIVENDE CIVILINGENIØRER
MARTINSVEJ 8 KØBENHAVN V.

Aktieselskabet
DE FORENEDE VATFABRIKER

SKANDINAVISK KONTROL A/S
A. L. DREWSSENSVEJ 2 KØBENHAVN Ø.

HILBERTS SMEDE- & MASKINVÆRKSTED
AKTIESELSKAB
ØSTBANEGADE 181 KØBENHAVN Ø.

A. FRØKJÆR CHRISTENSEN
AUTOLAKERERI
RENTEMESTERVEJ 61 KØBENHAVN NV.

nærhed. Når jeg ser tilbage, synes jeg, jeg har haft et kald.

. . . Min død vil forhåbentlig blive modtaget som soning for alle mine synder og som syndeoffer for det, som vi alle bærer i fællesskab. Også for mit vedkommende dør jeg døden for fædrelandet Selv om den også synes uden berømmelse, ja forsmædelig — går jeg rank og ubøjelig denne sidste gang, og jeg håber kun, at du ikke ser hovmodighed og forblindelse deri. — Livets fakkellampe ville vi tænde, et flammehav omgiver os, hvilken ild!“

Professor Adolf Reichwein var medvirkende i Kreisau-kredsen som ledende socialdemokrat.

BLANDT DE FREMRAGENDE socialdemokrater, som tilhørte Kreisaukredsen var professor *Adolf Reichwein* en af de betydeligste. Som så mange af den tyske modstandsbevægelses mænd, havde han som ung taget ivrig del i vandrefuglebevægelsen. Indtil nazisterne afsatte ham, var han professor i pædagogik i Halle. I det brev, han fire dage før henrettelsen skrev til sin hustru, beskæftigede han sig mest med deres fire børns musikalske uddannelse; de skulle gerne fordele instrumenterne, så de passede sammen, når de spillede kammermusik. I slutningen af brevet hedder det:

„At mine tanker stadigvæk kredser om mit eget liv, behøver jeg næppe at sige. Men om det lader der sig næppe nu skrive noget, hvor velgørende det end ville være. Kun eet trænger sig

på, når jeg ser tilbage over årtierne: hvor rige og skønne har ikke disse tider været for mig. Det tunge under den forrige krig træder helt i baggrunden i forhold dertil. Så meget desto stærkere stråler den landligt sunde, ubundne ungdom, de ti år i „vandrefuglene“ med ture fjernt og nær, ungdomsvenskaberne, den lykkelige studentertid i Frankfurt og Marburg med nye ubrydelige venskaber, så mit med begejstring fyldte erhverv inden for folkeopdragelsen, de sjældne gaver for livet jeg fik gennem mine rejser i Europa, Amerika og Østasien, mine fire års flyvning, hvor verden sås i fugleperspektiv, indimellem de videnskabelige arbejder, der krævede nætter og dage og til slut det skønneste og rigeste: De tolv år med dig og børnene. Hvor megen grund har jeg ikke til at være taknemmelig . . .“

Dagbogsblade

24/11.

Sachsenhausen-SS'er for retten.

En tidligere SS-kaptajn vil om kort tid blive stillet for retten anklaget for mord.

Det er den 53-årige Richard Bugdalle, som i går af anklagemyndigheden i München blev sigtet for mord i 18 tilfælde og meddelagtighed i mord i 8. Retssagen blev berammet til 18. januar 1960.

Bugdalle har begået sine forbrydelser i Sachsenburg koncentrationslejr i nærheden af Chemnitz og i Sachsenhausen ved Oranienburg.

Anklagemyndigheden hævder, at Bugdalle lod adskillige fanger danse som dreserede bjørne på kanten af en vold, hvorfra de blev sparket ned. Nogle af dem sparkede han så til døde, medens han lod vagtposterne skyde andre „under flugtfor-søg“.

28/11.

Tyske studenters afsløringer.

Det vesttyske socialistiske studenterforbund åbnede i dag i Karlsruhe en udstilling af 116 fotokopierede dokumenter ved-

rørende en række hidtil ustraffede nazistiske krigsforbrydere.

Dokumenterne, hvis originaler findes i de offentlige arkiver i Warszawa, Prag og Østberlin, indeholder beviser for, at adskillige vesttyske embedsmænd, der indtager ledende stillinger den dag i dag, var medlemmer af nazistiske domstole, og under arbejdet her gjorde sig skyldige i krigsforbrydelser.

Pastor Niemöller, der tilbragte en år-række i nazistiske koncentrationslejre, er medlem af udstillingskomitéen.

29/11.

Hvad ved de om Hitler?

75 ledere fra de vesttyske fagforbunds ungdomsafdelinger udtalte i dag en mistrostrig dom over vesttysk arbejderungdom:

„Hvis de unge arbejdere overhovedet véd noget om det tredje rige, er det positive indtryk, de har“, hed det i en udtalelse, ungdomslederne udsendte fra en konference på „Akademiet for politisk opdragelse“

i Tutzing, nær München. Udtalelsen fortsætter med at sige, at de unge har indtrykket af, at Hitler først og fremmest skaffede arbejde og byggede autostradaer. De viste ingen forståelse for Tysklands forpligtelse til at gøre den uret, national-socialisterne begik, god igen. Det er ikke alene forældrene, men også skolerne, der er årsag til denne indstilling, mener de 75 ungdomsledere.

1/12.

Embedsmænd havde i årevis vidst besked i Heyde-sagen.

Akterne i sagen mod professor Werner Heyde, der sigtes for medskyld i tusinder af sindslidendes død under Hitlers berygtede euthanasia-program, er nu sendt til anklagemyndigheden i Flensburg, men det er ikke afgjort, om sagen vil blive ført der. Heyde selv vil indtil videre blive i arresten i Würzburg, hvor han har siddet, siden han den 12. november meldte sig til politiet i Frankfurt.

Slesvig-Holstens justitsminister Bernhard Leverenz oplyste i går i landdagen i Kiel, at undersøgelserne endnu ikke har godtgjort, at Heyde var blevet advaret om, at han var blevet afsløret. Derimod var det fastslået, at „embedsmænd i Slesvig-Hol-

Ukendt?

ILFORD FOTO AKTS.

GADELANDET 20
BRØNSHØJ

CARSTEN WARBURG

ROSENVÆNGET ALLE 48
KØBENHAVN Ø.

**FREDERIKSSUND
KULIMPORT A/S**

**STOREHEDINGE OG OMEGNS
SPARE- OG LAANEKASSE**

**SPAREKASSEN FOR
STOREHEDINGE OG OMEGN**

A. HOUMANN
Isenkram & udstyr
STEGE

Fotograferne
ECHWALD
Storegade 43 Stege

JOHS. RASMUSSEN
Boghandel
Stege

RASMUSSEN KERT
Guldsmed
Stege

SKÆRBÆK & CO.

Maskinfabrik
STEGE

A/S CROWN GUMMED PAPER

CORNELIUS KNUDSEN

KGL. HOF-INSTRUMENTMAGER OG OPTIKER

**ANDERSEN & HEEGAARDS
INGENIØRFORRETNING A/S**

HAVNEGADE 37

KØBENHAVN K.

SCANDINAVIAN-AMERICAN NYLON-HOSIERY A/S

AKTIESELSKABET

DANSK DAMMANN ASFALT
AMALIEGADE 15 — KØBENHAVN K.

**PENSIONS- OG LIVRENTE-INSTITUTET
AF 1919 A/S**

ERNST GENKEL & CO. A/S
FREDERIKSHOLMS KANAL 2 KØBENHAVN K.

A/S SALICATH's EXPRESS CO.
RAADMANDSGADE 51—53 KØBENHAVN N.

Gestapofangerne

Dr. Sawade-Heyde.

sten i flere år havde vidst", at det var en anden, der skjulte sig under navnet Dr. Sawade.

Heyde skal i slutningen af oktober have hørt rygter om, at lederen af landssundhedskontoret i Kiel, dr. Heigl, havde opdaget hans identitet, hvorefter han havde krævet en afskrift af dr. Sawades papirer.

Den socialdemokratiske fraktion fremsatte forslag om, at der i landdagen ned sættes et udvalg, der skal undersøge de nærmere omstændigheder ved professor Heydes mystiske flugt og personerne omkring ham. CDU og de Frie Demokrater, der har flertal i landdagen, nægtede at behandle forslaget.

6/12.

Gravskrift kommer nu for højesteret.

I næste uge skal en pinlig sag procederes ved højesteret. Den er anlagt af en sønderjysk landmand mod kirkeministeriet og Bevtofte menighedsråd, og sagen drejer sig om indskriften på en gravsten, der har givet anledning til årelang stridighed. Kirkeministeriet kræver nu gravstenen fjernet.

Den er sat over landmandens søn, som gik ind i Frikorps Danmark. Han blev såret og døde på østfronten i 1944. Begravelsen fandt sted på Bevtofte kirkegård, hvor forældrene lod skrive på gravstenen „SS-Rottenführer“ ..... derefter navnet og nederst: „Dit offer var til Danmarks ære“.

8/12.

Rudolf Hess, der nu har siddet 18 år i Spandau-krigsforbryderfængslet i Berlin, har gennem sin sagfører, dr. Alfred Seidl, appelleret til Europarådets kommission for menneskerettighederne om løsladelse.

Til landsrepræsentantskabsmødet var mødt 14 deltagere. Man samledes i lokalerne i Fyns Forsamlingshus den 22. november. Arild Mikkelsen valgtes til dirigent. Formanden, professor Ove Hoff, omtalte i sin beretning de mindehøjtideligheder, der havde været afholdt i årets forløb, og kom også ind på en omtale af foreningen Frihedskampens Veteraner samt dannelsen af Modstandsbevægelsens Landsforbund samt de forhandlinger, der hidtil har været ført om erstatningskravet til Vesttyskland. Det sidstnævnte punkt affødte nogen debat.

Niels Stampe aflagde regnskabet, der godkendtes.

Man fandt, at lovene var noget uklare med hensyn til, hvem der kan optages som aktive medlemmer, altså med stemmeret.

12 stemte for følgende formulering af § 3, stk. 1, mens 2 undlod at stemme: Mænd og kvinder, der har været interneret eller fængslet af tyskerne eller danske myndigheder for deltagelse i modstandskampen på nationalt grundlag i årene 1940—45, kan optages som medlemmer.

Formanden og Chr. Bach genvalgtes til forretningsudvalget.

Som landssekretær valgtes Silvio Fugl.

Under eventuelt drøftedes en nedskæring af landsrepræsentanternes antal. Man ville derved spare en del penge.

Forslaget blev dog ikke vedtaget, da man gennem den evt. nye bestemmelse ville miste kontakten med nogle områder. Hertil kommer, at det kan være vanskeligt for en enkelt repræsentant fra et lokalt område alene at påtage sig ansvaret for eventuelle ændringsforslag eller andet pludseligt opstået spørgsmål.

Man sluttede med at udbringe et leve for Landsforeningen.

SJÆLLANDSAFDELINGEN har julesammenkomst i Admiral Gjeddes gård torsdag den 17. december kl. 19,30.

F-N

FN angiver retningslinierne og følger resultaterne op. — Understregning af „åbne“ fængslers betydning.

Et stadig større antal lande forbedrer deres fængselsvæsen i overensstemmelse med de retningslinier, der blev angivet af en FN-kongres i 1955; fremgår det af de oplysninger, der er indgået til De forenede Nationers hovedkvarter i New York.

Således bygger f. eks. de nye straffelove i Argentina og Mexico i høj grad på FNs bestemmelser om behandling af fanger — bestemmelser, der også har sat sig spor i lovgivningen i Pakistan, Brasilien og Ecuador. Indtil nu er disse grundlæggende retningslinier vedrørende fængselsvæsen blevet oversat til mere end 20 sprog udover engelsk, spansk og fransk, således bl. a. til japansk, arabisk, urdu, hebraisk, czekisk, tysk, italiensk og kroatisk.

De 94 „standard-minimumsregler for behandling af fanger“ afviser som disciplinære straffemidler legemlig

Dr. Charles H. Malik, den 13. F.N.-Generalforsamlings præsident, har været med i F.N.s arbejde lige siden San Francisco-mødet i 1945. Foruden at have repræsenteret sit land, Libanon, hvis udenrigsminister han var under præsident Chamouns styre, på hver eneste F.N.-Generalforsamling fra 1946, har dr. Malik siddet som delegeret i F.N.s økonomiske og sociale Råd. Han var formand for F.N.s menneskerettigheds-kommission i 1951—52.

Ta'BUKO
til bords...

F. A. HANSENS EFTF. A/S
KØGE

A/S BRYGGERIET
ALLIANCE
RINGSTED

H. C. OLSEN
JYDSK ULDVARE
HOLBÆK

HANDELSKOMPAGNIET
AKTIESELSKAB
HOLBÆK

I. C. BUDDE
Bageri- og conditori
Helsingørgade - Hillerød

GUNNAR KRISTIANSEN
Slagtermester
Helsingørgade 16 Hillerød

USSERØD
BRYGGERI

HØRSHOLM RADIO-SERVICE
Oscar V. Mogensen
Hovedgaden 47 Tlf. 461

ROSKILDE KONTANTFORRETNING A/S

ANDELS-OSTERIET SJÆLLAND
RINGSTED

AKTIESELSKABET
BANKEN FOR SORØ OG OMEGN

A/S DISCONTO- OG LAANEBANKEN
FOR KJØGE OG OMEGN

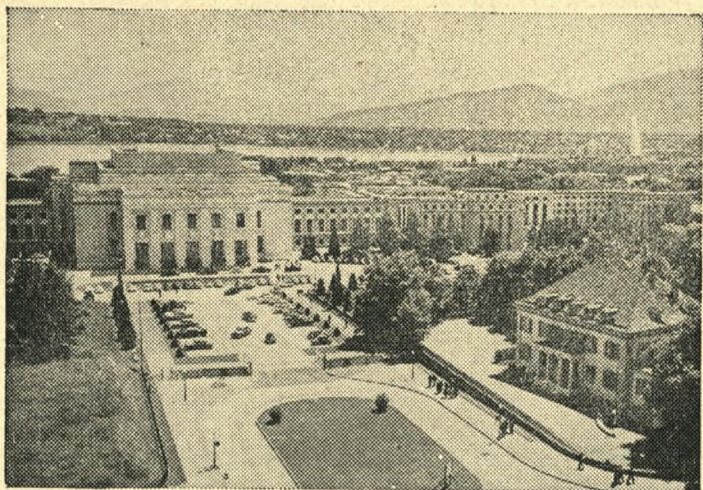
C. F. PETERSEN & SØN
KØGE

ØSTSJÆLLANDS LANDBOBANK
AKTIESELSKAB
KØGE

BORUP ANDELSMEJERI
TELF. FREERSLEV 8 PR. GØRLØSE

P. FABRICIUS
LYNGBYGAARD PR. BOESLUNDE

AKTIESELSKABET
HILLERØD OG OMEGNS BANK

I Palais des Nations ved Genfersøen i Schweiz er der afholdt mange internationale konferencer. De forenede Nationers Europakontor huses også her, hvor Folkeforbundet tidligere havde sit sæde. På billedet ses facaden af bygningen med forsamlingsalen i Palais des Nations med søen og alperne i baggrunden.

straf, mørkecelle og anvendelse af remedier som håndjern, lænker og nedværdigende straffe.

FN-vedtagelsen omfatter også bestemmelser med hensyn til fangernes beklædning, mad, gymnastik og lægehjælp.

Kongres hvert femte år.

Bestemmelserne blev vedtaget på den første FN-kongres om forhindring af forbrudelse og behandling af lovovertrædere. Kongressen holdtes i Genève i eftersommeren 1955, og dens beslutninger blev senere tiltrådt af FN.s økonomiske og sociale råd.

Senere har FN-generalforsamlingen besluttet, at der hvert femte år skal holdes en tilsvarende kongres. Det betyder, at den næste kongres til behandling af disse emner vil blive holdt i London i august 1960.

I meddelelsen fra FN.s hovedkvarter om den orientering, man her har fået om fængselsvæsen i de enkelte lande, hedder det bl. a., at de bestemmelser, der følges i Danmark i enhver henseende svarer til de principielle retningslinier, der blev trukket op på kongressen i 1955. Frem for alt bemærker man, hedder det, at godt 50 pct. af alle fanger i Danmark sendes til afsoning i såkaldt „åbne“ fængsler.

På FN-kongressen gik man især ind for denne afsoningsform, idet dette

system blev fundet bedst egnet til at fremme fangernes resocialiseringsmuligheder.

Trods positiv medvirken fra flere staters side er flygtningeproblemet yderst alvorligt. 17.000 flygtninge lever stadig i Europa under de deprimerende forhold, som lejreksistensen byder på. I Hongkong er der ca. 1 mill. flygtninge, og tallet på Alger-flygtningene i Tunis og Marokko ligger på omkring 180.000. I Mellemøsten er der ca. 1.070.000 Palæstina-flygtninge. Dertil kommer det nye flygtningeproblem i Orienten: de tibetanske flygtninge i Indien.

FN.s flygtninge højkommisær, schweizeren Auguste R. Lindt, forelagde fornylig FN.s økonomiske og sociale råd sin rapport over arbejdet i det forløbne år og planer for den i Geneve. Til arbejdet i år håber FN at få et beløb svarende til 33 millioner kroner ind som bidrag fra forskellige lande, og til næste år stiler man mod en betydelig større sum, nemlig omkring 83 millioner kroner. 41 lande har foreløbig indbetalt bidrag for i år, deraf fem for første gang. 54 lande har erklæret sig interesseret i at deltage i verdens-flygtningeåret, som er blevet iværksat på FN.s anmodning for at yde specielle indsatser for flygtningene. Disse 54 lande har foreløbig bun-

det sig til at indbetale ca. 16 millioner kroner kontant, hvortil kommer omtrent lige så meget i form af forsyninger.

Under sin forelæggelse af rapporten efterlyste Lindt en mere retfærdig fordeling af byrderne i forbindelse med forsorgen for flygtningene, og han understregede flygtningenes ret til at vælge hjemsendelse, hvis de ønskede det.

Mekki Abbas, Sudan, er leder af F. N.s økonomiske Kommission for Afrika, der oprettedes i 1958, og som har sit hovedsæde i Æthiopiens hovedstad, Addis Abeba.

Blandt de stater, der i den sidste tid har meldt sig som aktivt deltagende i flygtningeåret, er Iran, der har indrettet en organisation, som vil foretage en landsomfattende indsamling. I Australien har man fornylig lettet bestemmelserne for indrejse, således at 50 familier, der i forvejen har eet medlem boende i landet, har fået indrejsetilladelse til trods for, at de pågældende ikke har det bedste helbred.

Alle medlemmerne, medarbejderne, abonnenterne og annoncørerne, kort sagt bladets venner bedes modtage de bedste ønsker for julen og det nye år.

Tak for trofast følgeskab.

REDAKTIONEN.

MØBELHUSET

v/ A. HANSEN
NYKØBING F.

RICHARD BECK A/S
Maribo

Aktieselskabet
C. A. QVADE & CO.
Maribo

Aktieselskabet
P. HATTEN & CO.
Maribo

KJELD PEDERSEN
Statseksam. ejendomsmægler
Suhrsvej 15 — Maribo

**LOLLANDS
SPARE- OG LAANEKASSE**
Rødby

**LANDBOSTANDENS
SPAREKASSE**
Saxkjøbing afdeling

POUL PEDERSEN
Slagtermester
Vestergade 47 — Maribo

**MARIBO
SYGEPLEJE- & PARFUMERI**
Østergade 20

KAJ PEDERSEN
Garmester
Østergade 38 — Maribo

Aktieselskabet
**LOLLANDS HANDELS- OG
LANDBRUGSBANK**
Maribo afdeling

SCHRØDER & NIELSENS EFTF.
Tapet- & farvehandel
Vestergade 8 Maribo

Den Lollandske Bondestands Sparekasse

STIFTET 1870

Hovedkontor i NAKSKOV . Tlf. 44, 53 og 204

AFDELINGER I:
Maribo, tlf. 53 . Rødbyhavn, tlf. 90 50 55 . Fuglse, tlf. 73
KONTORER I:

BIRKET — DANNEMARRE — STOKKEMARKE
Tlf. 53

UTTERSLEV, tlf. Kastager 53 — SKØRRINGE, tlf. 53
Sparernes indskud 104,0 mill. kr. . Reservefonds 5,6 mill. kr.

SPAREKASSEN I NYKØBING PÅ FALSTER**LANDBOSTANDENS SPAREKASSE**

NYKØBING F.

P. W. WULFF — STUBBEKØBING
Trælasthandel — Bygningmaterialeforretning
Cementvarefabrik — Kul- og koksimport A/S

NORDFALSTERS BANK A/S
STUBBEKØBING

O. NIELSEN & DEHN A/S
STUBBEKØBING

STUBBEKØBING-BOGØ SPAREKASSE**A/S KNABSTRUP KERAMISKE INDUSTRI**

Holger Nicolaisen A/S
MARIBO

Ryde Savværk
RYDE — TLF. VEJLEBY 21
Opskåret træ og
bygningsartikler
af enhver art

HVILKEN VEJ VIL TYSKLAND GÅ?

*Samtaler med general Heusinger
og en gruppe unge tyskere*

AF HANS RÜTTING

I

Pastor Buchholz, de dødsdømte fangers gode ven fra fængslet Plötzensee i Berlin, manden, der talte med de tyske generaler ti minutter, før de skulle hænges, bor i dag i Bonn; selvom han forlængst har nået de halvfjerds, er han stadig i embede som tilsynsførende med de vesttyske fængselsers sjælesorg.

Tilfældet ville, at en kvindelig adjunkt fra et gymnasium i Bonn, der bor i samme hus som præsten, ønskede en adresse opgivet i København på en mand, der kunne tænke sig at arrangere et dansk-tysk møde med hendes III G pigeklasse.

Og pater Buchholz skrev til mig, idet han mindede mig om årene, vi havde tilbragt — med henrettelsesstedet for øje — i Plötzensee.

Og pigerne kom — til et møde med en skare lige så unge, dog mindre impulsive, mere skeptiske danske. Det varede ikke længe, så skabte sang og guitar, spadseretur og hyggeligt kaffebord en stemning af munterhed, fællesskab og livsglæde, som kun sytten-åttenuårige kan fremtrylle.

Indtil en af de unge københavnere sagde: Hvad véd I egentlig om nazitiden? — Vi var fem-seks år gamle dengang — svarede nogle — og andre tilføjede: Vi husker flugten fra russerne.

Det viste sig snart, at ingen af disse piger var født i Bonn — skønt de talte rhinsk dialekt og følte sig som hjemmehørende i Vesttyskland. De var alle, uden undtagelse, flygtningebørn østfra, mange uden fader („faldet under krigen“ — „blev borte i Rusland“ — „døde på grund af sine sår fra krigen“) og alle med uhyggelige minder fra de sidste nazidages ragnarok — altså fra den tid, da de

begyndte at opleve livet bevidst.

Det var ingen „gylden“ barndom, de huskede: Sult, flugt, elendighed — og dog: „Nu går det jo godt i Vesttyskland. Das Wirtschaftswunder!“ og så lo de allesammen.

Men vi andre var ihærdige, måske lidt ublu nærgående: Hvad véd I om nazitiden? blev vi ved med at udfritte dem — kom nu med svaret! råbte lærerinden med myndig røst — og hendes ord, kunne man mærke, var ordre for de unge. („De unge danske opdrages uden respekt for de ældres autoritet“, sagde adjunkten senere til mig).

„Jo, der var kz-lejre i Tyskland“, kom det spagfærdigt. De fleste så lidt beskæmmet ned på deres fingernegle. „Og gaskamre“, hviskede en. „Vi må jo skamme os“, sagde Gisela, en for sin alder ret fremmelig pige, opvakt, frejdig og uden frygt for at gribe om nælden.

„Og vi må jo være taknemmelige, at I i det hele taget vil snakke med os, være gæstfri mod os — men husk: Vi var fem-seks år dengang!“

„Det er ikke det, der er tale om“, sagde en af de unge danske, „vi taler slet ikke om jer, men om jeres forældre og lærere. Hvad fortæller de jer om den onde tid?“

Lærerne standser i historietimerne ved 1918.

Og så kom det: De tier stille. Lærerne når i historietimen ikke længere end til 1918 — de undviger, når de udæskes svar om Hitlers meriter, eller, og det er det værste, de siger med et skuldertræk: Man overdriver. Ikke alt var så slemt, som man nu vil gøre det til. Der var også noget godt ved Hitler — han afskaffede arbejdsløsheden, byggede autostradaer, begyndte den kamp mod kommunismen, som de andre i dag fortsætter med. (Underforstået altså: de optager en Hitler-idé).

Lærerinden gav mig et stød i ribbenene og sagde: Nu er Deres time inde. Jeg véd alt, hvad der er sket dengang, fra pastor Buchholz, min nabo — men pigerne vil mere tro på Dem, der har oplevet det, end på mine genfortællinger.

Forældrene er tavse.

Men jeg spurgte endnu engang: Og jeres forældre — siger de da intet?

Skoleklassen fra Bonn på besøg i København.

Holbecks Fajance Forretning

Aktieselskab

ODENSE

A/S Aug. Christgau

Odense kafferisteri & thehandel

FYNS TIDENDE

Hurtigst og bedst

ODENSE 12 12 12

Jeg undså mig ikke at spørge de tyve piger enkeltvis — der blev serveret kaffe, så mit rundspørge drukkede i den almindelige hygge — og resultatet var aldeles nedslående: Nej, forældrene eller mødrene i de mange tilfælde, hvor faderen er faldet, var aldeles tavse. De havde trukket en streg over tiden før 1945 — hvor de jo boede i øst — det var ligesom et nyt liv, de var begyndt på, da de satte foden på vestlig jord, ligesom folk med dårlig samvittighed gjorde i gamle dage, når de emigrerede til Amerika eller Australien. Forøvrigt typisk, at ingen af disse unge (og ej heller deres nu ret velstillede forældre) tænkte på nogen sinde at ville „hjem“ til Pommern, Øst- eller Vestprøjsen, til Schlesien eller Brandenburg, deres fødeland, de næppe huskede.

Men een vidste besked.

Der var kun een pige, der sagde til mig — ganske stilfærdigt og ligefrem lidt forskrækket: „Jeg véd alt. De må ikke spørge mig om noget. Det er så frygteligt. Min fader har fortalt mig det hele“.

Ja, sådan — tænkte jeg — faderen har nok siddet i k-z-lejr — en modstandsmand. „Deres fader slap altså levende — var han kommunist, socialdemokrat eller . . . ?“. „Min fader er øverstkommanderende i forbundsværnet“, svarede pigen. „General Heusinger“.

Generalens datter var den eneste, der vidste alt — hun havde fået grundig oplysning — den, de andre manglede — og det var et resultat, jeg i hvert fald ikke havde ventet af min nysgerrighed, som nu var ledet hen i en anden retning, nemlig mod at ville lære denne general at kende.

Jeg gengældte pigernes besøg og anmeldte et interview på Ermelundskasernen i Bonn og en samtale med pastor Buchholz.

Jubilæumsfest for flygtningene.

På vej mod syd standsede jeg op i en lille holstensk by, hvor befolkningen holdt jubilæumsfest for — flygtningenes ankomst for ti år siden. Sikken en parodi, når man tænker, med hvilken antipati de samme gård-

mænd, der nu festede for og sammen med deres nye byfæller, havde modtaget disse nødstedte gæster efter krigens slutning.

„I har bragt initiativ og velstand til vor by“, blev der sagt — og man skålede på de indgåede „blandede“ ægteskaber — og megen ros blev der ydet og anerkendelse fra de tidligere flygtninges side. „Vore børn taler samme dialekt!“ sagde en — og i denne sætning rummes hele problemet — eller bedre dets endelige afslutning. Børnene vil ikke mere ønske at vende „hjem“, når de er voksne. Og dette vidste byens lærer. Han gik op til talerstolen — min nabo, en gammel vandrekammerat, hviskede til mig: „Tidligere nazist, afnazificeret, i dag lærer igen . . .“ Jeg kendte typen og måtte holde i mig, for ikke at afbryde mandens tale. „Husk det!“ råbte han, henvendt til ungdommen — „det var besluttet af de andre — i Moskva, i London og New York, i Yalta og Potsdam — at Tyskland skulle ødelægges, deles, laves om til en kartoffelmark. De samme mennesker, der har drevet jer væk fra forældrenes hjemstavn, fra gård og skov og by — de sidder endnu i Moskva, New York, London og Paris og pønser på andre planer mod os. Men nu har de brug for os. De er selv blevet uenige. „Glem det aldrig, hvis skyld det er, at I sidder her — og ikke på jeres gårde!“

Det var en ung mand, næppe sytten år gammel, en blanding af jazz-boy, læderjakke og gymnasiast — syntes jeg — hin blanding man møder så tit iblandt tyske unge af i dag — det var ham, der udbad sig ordet og ganske uanfægtet, nærmest med lidt tør ironi i stemmen, sagde: „Læreren har bare glemt een ting. Hvis Hitler ikke havde været, så sad vi alle hjemme på gårdene i øst. Det var jo ham, der lærte de andre, hvordan man jager folk fra hjem og by“. Pinlig tavshed iblandt de gamle — og de unge trampede bifald!

I Hamburg, i Lüneburg, i Kassel, i Düsseldorf og hvor jeg ellers færdedes, spurgte jeg med en provokatorisk ihærdighed: „Hvad véd I om nazitidens forbrydelser, om „Krystallnatten“, om jødeforfølgelserne?“ For

Typen på ung tysker af i dag, der tager stilling imod deres „halv eller trekvart nazistiske“ forældre og lærere.

de var jo synlige. Her er det sædvanlige svar: „Vi vidste jo ingenting“ — umuligt — og dig forstod man, den ældre generation i hvert fald, ved hver nogenlunde hæderlig oplysning at anbringe et undskyldende, undvigende, i sin veched forbandede „men“. „Men de andre gør jo meget værre ting . . . men tænk på arbejdslejrene i øst — men englænderne er skam heller ingen hellige . . .“

Nogle havde set en k-z-film. Selvfølgelig rædselsfuldt. „Men“ passer det nu alt? Hurtigt har en eller anden fikts hjerne opfundet en historie om to arbejdere, der genkendte sig selv på filmen „som k-z-fanger“. Men de havde aldrig siddet i sådan en — de var bare blevet filmet ved oprydningsarbejder i Kassels gader — og i filmen lod man dem altså optræde som fanger. „Sådan laves den slags film altså“. I stedet for at være oprørt over Hitler-tidens masakrer, skifter man hellere over til at være rasende mod den slags „usandheder“.

Det var derfor med en følelse af mistro, ja modvilje, jeg gik forbi den enlige soldat i forbundsværnets fantasiuniform (i øst har de den gamle værnemagts prøjsiske uniformer bevaret!) til general Heusingers kontor, hvor jeg blev modtaget af to kæmpestore, uhyre korrekte og stive officerer, der på gammeldags manér formfuldendt præsenterede sig med navn og rang, idet de smækkede med hælene. Desto mere forbavset var jeg, da jeg trådte ind i generalens beskedne kontor og en spinkel intellektuel,

CARL HANSEN & SØN

Møbelfabrik

KOCHSGADE 97   ODENSE

**ODENSE
KVÆGTORV**

Aktieselskab

**A/S HAUSTRUPS
FABRIKER**

Odense

Sass Petersen, Ringe

Det centrale sted
på Midtyn for indkøb af
herre- og drengetøj

KENDT FOR GODE VARER

**Vends m. fl. Herreders
Landbo-, Spare- og
Laanekasse**

MARIUS **BOEIL**^S BLAA OST

Marius Boel
ODENSE

REVISIONSFIRMAET
AXEL GRAM H. D.
FISKETORVET 2 — ODENSE
HANDVÆRKSRADETS REGNSKABSKONSULENT

J. HANSEN & SØN

VOGNMAND

HENRIETTES LYST — ODENSE

DAMPMØLLEN VICTORIA - ODENSE

AKTIESELSKAB

KONSUMMÆLKMEJERIERNE

ODENSE

„K-z-filmen — tror vi ikke rigtigt på“. Hitler — nej tak, en forbryder!“
Men i soveværelset hænger Friedrich II, prajserkongens billede.

nærmest typen på en professor, hilste mig velkommen.

Besøg hos Vesttysklands general.

Sådan altså ser Tysklands øverstkommanderende ud i dag: Ingen Hinden burg- eller Bismarck-type, ej heller en i slægt med Østtysklands martialske hærførere, der, som Paulus og Seydlitz, først vendte sig fra Hitler, da Stalingrad ikke mere levede dem anden udvej — nej, en af den mere civile slags, en „borger i uniform“ — det var omtrent mit første indtryk. Men så kom der ydermere den oplysning, der indtil da var ukendt for mig — selv datteren havde ikke talt om det: General Heusinger var med i sammensværgelsen mod Hitler den 20. juli 1944.

„Jeg stod ved siden af Hitler“, fortalte Heusinger, „da Stauffenberg kom ind i bunkeren og satte diplomattasken med den tidsindstillede bombe mod skrivebordets fod — ved siden af mig! Han vidste naturligvis, at jeg hørte med til de sammensvorne, men han nåede ikke at advare mig. Det var jo det ulykkelige ved dette attentat, at det kom simpelthen bag på os allesammen: Gestapo havde fået nys om planerne og var begyndt med arrestationer; der skulle handles — i huj og hast“.

„Og De, general Heusinger, skulle altså ofres? Stauffenberg så Dem jo — kunne han ikke give tegn?“

„Umuligt — så var Hitler blevet mistænksom — hvad han forresten var mod alle og enhver. Jeg anede i hvert fald ikke, hvad der gemte sig i diplomattasken nede under bordet — indtil eksplosionen skete. Den havde

desværre ikke det ønskede resultat, jeg kom i husarrest, men foretrak, ad en bagdør, at flygte ud i skovene, een dag, før gestapo kom for at slå mig ihjel. Jeg holdt mig skjult, indtil det hele var forbi — ja — og i dag sidder jeg her overfor den mest vanskelige opgave, der findes kan: at opbygge en armé uden tradition — en „civil“ armé — i et land, der netop for sine arméers skyld er blevet berøgtet — og uden nogen som helst pædagogisk hjælp fra de tyske partiers, fra kirkens og skolens side. De siger bare: Hvor godt, at de unge kommer under god påvirkning netop i de vanskelige „læderjakke“ år . . . men jeg må svare: Det var jo netop jeres opgave, skolens, kirkens, ungdoms- og partiorganisationernes opgave at skabe den rette basis hos de unge, så de virkelig kan blive til demokratiets soldater.

Vi magter næppe foruden den militære også den menneskelige opdragelse — for det, der mangler i Tyskland af i dag, er en ægte nationalbevidsthed, der grunder i traditioner, man kan være stolt af, i traditioner, andre folk ammer deres børn med, så de går over i kød og blod. Hos os begynder historien alle trediveår forfra“.

Der fattes et mirakel.

Tysklands fatale åndelige situation, der fattes et „mirakkel“ tilsvarende det økonomiske, kan næppe præciseres bedre. Modstandsbevægelsens officerer havde naturligvis været de bedste forbilleder og opdragere i den nye nordtyske hær — men Hitler nåede at slå de fleste af dem ned, og de få, der slap levende fra oprøret, har næppe lyst at begynde igen — i modsætning til landsknægttyperne, der tjener enhver herre, eller de alt for professionelle, som i deres formalistiske korrekthed mente ikke at kunne bryde deres ed, de havde aflagt for føreren. Endnu en gang gentog Heusinger: „Både skolen og kirken svigter med den rette opdragelse. Men een ting er dog glædeligt i Tyskland“, tilføjede han, „det er de unge kræfter, der nu fornyer socialdemokratiet — mænd som Brandt, Zinn, Brauer, er positive indstillet både overfor Nato og vor armé, mens Ol-

lenhauer og Wehner er farlige idealister“.

Så kom vi ganske naturligt ind på atombevæbningen og dens problemer — men generalen afværgede: „Vi ønsker kun een ting: Dispositionsret over atombaserne, ikke atomhoveder“. „Det tyske socialdemokrati går imod dette mindstekrav?“ „Absolut — jeg mener dog, at det betyder at udlevere vor ungdom værgeløst til en atombevæbnet fjende“. Samarbejdet med de øvrige nationer indenfor Nato syntes Heusinger gik storartet — og den mistro, der endnu måtte findes alle vegne i de engang af værnemagten besatte lande, mente han var forståelig, men måtte overvindes for at hjælpe de demokratiske kræfter, især ungdommen i Tyskland.

„Hvad mener De om nationalarméen i øst?“

„Den er dobbelt så stærk som vor egen — men næppe så tilforladelig“.

Jeg fortalte om det gode indtryk Helsingers dagsbefaling fra 20/7 1959 — mindet om oprørerne mod Hitler — havde efterladt i Danmark. „Er der ikke kommet protester?“ „Forbavsende nok — nej! Undtagen måske nogle få, der mente, jeg burde også have mindet dem, der i uvidenhed har gjort deres pligt“.

Man har ingen fællestysk nationalbevidsthed.

Endnu engang, før vi tog afsked, kom vi ind på den egentlige tragedie i den tyske historie, der også på så skæbnesvanger en måde prægede og splittede oprørsbevægelsen mod Hitler: „Man har ingen fællestysk nationalbevidsthed“, for at bruge Heusingers egne ord — og derfor tyr man gang på gang til surrogater, der skal gøre det ud for en ægte tradition. Der mangler en virkelig folkelig og kristelig vækkelse. De store mænds tanker er aldrig blevet bundfældet i den jævne mands minde, der var og er stadig klasse-, rang- og dannelsesforskelle — tyskerne er en splittet nation af enere, og det, der binder dem, er en fyldekalk, som brister ved historiens bratte uvejre; de er splittet i vest og øst, i katolikker og protestanter, prajser og bayrere og andre stammer, der ejer mere lokalpatriotisme end fælles nationalfølelse — alt

BRDR. NIPPER
Skibsbyggeri
SKAGEN

ROBERT LARSEN
Vodbinderi
SKAGEN

A/S PEDER NIELSEN
Pedershaab
BRØNDERSLEV

KAAS
BRIKETTER A/S

SPAREKASSEN
FOR
HJØRRING BY OG OMEGN

MASKINFABRIKEN SIO A/S
Odense

R. BØG JØRGENSENS MASKINFABRIK
FREDERIKSGADE 40 **ODENSE**

MIDTFYNS JERNSTØBERI
Aktieselskab **RINGE**

A/S CHR. FABERS FABRIKER
RYSLINGE

A/S TAPETFABRIKEN „FIONA“

SPAREKASSEN
FOR SKAGEN OG OMEGN

Aktieselskabet
SÆBY BANK

HJØRRING JERN- OG STAALFORRETNING A/S

CHR. H. NIELSEN JUN.
AKTIESELSKAB **HJØRRING**

det kunne vi være enige om — men een ting, og den vigtigste, så vi ikke ens på: At Prøjsen — til trods for mange fortrinlige mænd, for humanister, kristne og aldeles vidtfavnende skikkelser i landets historie — at dette totalitære Prøjsen med sine officerer, junkere og embedsmænd, disse dødsens korrekte pligtmennesker, der blindt parerede den guddommeliggjorte stats ordrer, både er roden til Hitler-riget og — i sin fordækte antikristelige og antihumanistiske understrømning — kommunismens vejledere (jfr. den østtyske handelsminister Heinrich Raus' egne ord!) — det ville Heusinger ikke gå med til. I de vesttyske kaserner hænger

billeder af Bismarck, Scharnhorst, Friedrich II, Rommel, Beck og Felligel, som de unge soldaters forbilleder. Der er ikke sket en dybtgående åndelig nyorientering i forbundsrepublikken, man er standset på halvvejen og godtager en mildnet revision. At gå tilbage til et Tyskland før Prøjsens magtovertagelse, da Østrig endnu dominerede, er ugørligt, fordi selv rhinlænderne (og vi er jo i Bonn) ikke mere husker en tid, da de ikke var præjisiske.

„Vi må se at få det bedste ud af det“, var Heusingers sidste resignerende ord, før jeg opsøgte pastor Buchholz, Plötzensee-fangernes gode ven.

Lovudkastet til fordelingen af 26 mill. kr. forberedes

Hvordan går det med erstatnings-sagen? Det er det spørgsmål, der meget ofte drøftes, når ex-fanger mødes.

Dette gælder både dem, for hvem beløbene spiller en ret stor rolle og for dem, der i første række betragter sagen som en del af retsopgøret mellem Danmark og Tyskland.

Selve aftalen er foreløbig undertegnet af de to landes udenrigsministre. Fællesudvalget, der repræsenterer de fleste af de bestående fangeforeninger, har tiltrådt. Man erkender vel, at beløbet er for lille, men tilføjer, at det jo drejer sig om en sag, der ikke kan ordnes med penge; men anbragt ved forhandlingsbordet, ser man i øjnene, at det var det højeste beløb, man kunne nå frem til. Man betragter beløbet som en symbolsk erstatning, der dækker den del af erstatningskravet, der omhandler tort og svie. Man hæfter sig endvidere ved den betydning, det har, at der er føjet et stykke folkeret til den allerede bestående.

Det skal ikke her forties, at der har været røster, der protesterede mod erstatningsaftalen. Man finder beløbet for lille, men det er jo alle enige om. Oppositionen må dog siges at stå ret svagt. Man kunne som en

Tanker om lovens indhold

af grundene nævne, at den synes at være politisk dirigeret. På eet punkt har den naturligvis ret, når man hævder, at det ser ejendommeligt ud at stille krav om 120 mill. kr. og så af finde sig med 26 mill. Det samlede krav omfattede imidlertid erstatninger til børn, der har mistet deres fader, invaliderente, erstatning for frihedsberøvelse og frihedsindskrænkning, tingskader, tabt arbejdsfortjænte m. m.

Det opnåede resultat begrænser sig altså til at omfatte tort og svie, idet man stort set vel kan sige, at de andre spørgsmål har fundet en løsning.

Det rent aktuelle bliver således spørgsmålet om, hvordan de 26 millioner bør fordeles, og her vil det vel være naturligt, at hovedparten af pengene anvendes til fordeling mellem dem, der har været interneret, efter fordelingstal, der tager hensyn til, hvor interneringen er forløbet og hvor lang tid den har strakt sig over.

Det skulle nok ligge afklaret, at de, der er arresteret på grund af afstamning eller tjenesteforhold i det danske politi eller grænsegendarmeri, får dagpenge på lige fod med de, der falder ind under begrebet frihedskæmpere. Hvordan man vil klare be-

grebet „de asociale“, er svært at formode noget om. Det er jo givet, at det også er mænd, der har lidt under systemet, og at „asociale“ var en betegnelse, besættelsesmagten gav de pågældende.

Det kunne nok anbefales, at man „så på sagen“.

Nogle ganske få danskere har allerede fået udbetalt erstatninger, da de faldt ind under den tyske bostedsbestemmelse. Disse få falder naturligvis ikke ind under den lov, der nu skal udformes.

Der vil ganske naturligt også rejse sig det spørgsmål, hvornår fangedagene må betragtes som afsluttet. Det må jo være den dag, den enkelte er kommet f. eks. til Sverige som evakueret.

For de, der har været underkastet egentlig tortur, bør der blive tale om en art tillæg.

Hvem skal så tage ansvaret for fordelingsarbejdet? En art fordelingsnævn i lighed med den norske ordning. Ministeriet bør naturligvis være repræsenteret i nævnet, desuden fangerne som sådanne.

Selve udregningsarbejdet kan nok give en ret stor arbejdsbyrde, som naturligvis må overdrages et kontor, der sidder inde med kvalificeret tillid.

Man må heller ikke se bort fra, at det i mange tilfælde vil kunne knibe for en og anden i dag at huske de nøjagtige data for arrestation, deportation o. l. Men her kunne man nok støtte sig til bl. a. kartoteket fra „Kontoret for særlige anliggender“.

Ifølge sagens natur bør der ikke kræves ansøgninger om erstatninger, men anmeldelser af udbetaling af de erstatninger, den enkelte mener sig berettiget til at oppebære.

Når man så frem til en række lovparagraffer, vil man under administrationsarbejdet nok opleve, at der dukker en række tilfælde op, som man ikke har kunnet forudse ville melde sig, men sådan noget må kunne klares ved at give nævnet visse beføjelser.

På nuværende tidspunkt siges en del erstatningsberettigede ikke at ville anmelde erstatningskrav.

De beløb, der på den måde spares af den samlede pulje, kunne jo så

CHR. RASMUSSEN's
Møbeletablissement A/S
VESTERGADE 14 — RANDERS

CHR. BIRK
Urmager og optiker
HOUMEDEN 5 — RANDERS

RANDERS JERNSTØBERI
Laur. Rasmussen & Co.

V. MOESGAARD NIELSEN
Aut. elektroinstallatør
Randers

B. JOHANNSEN
Houmeden 12 — Randers

H. F. CHRISTIANSEN A/S
Randers

HAMMERSHØJ OG OMEGNS
ANDELSKASSE

VALD. JENSENS
MASKINFABRIK
Fredensgade 16 — Aarhus

J. CHR. MØLLER & CO.
Aktieselskab
Aarhus

AARHUS TARM COMPAGNI
Aktieselskab
Haslegården Aarhus

PAHLMANN HAFSTRØM
Tandteknik
Bruunsgade 29 — Aarhus

AKTIESELSKABET
BANKEN FOR HOBBO OG OMEGN

A/S ROSE-JENSEN
MURERMESTER- OG ENTREPRENØRFORRETNING
RANDERS

AKTIESELSKABET
RANDERS ASFALT- & TJÆREFABRIK

KRONJYDEN
RANDERS FAJANCEFABRIK

A/S KJELDEN & LARSEN
AUTOMOBILFORRETNING
RANDERS

RANDERS AKTIE-TØMMERHANDEL
„TØMMERGÅRDEN“

DANSK ANDELS KULFORRETNING
A. m. b. A.
AARHUS

REVISIONSFIRMAET
M. GLYTTING & M. BLOKDAL-PEDERSEN
AARHUS

HERSKIND JØRGENSEN
CHR. WINTHERSVEJ 102—104
AABYHØJ

Dansk Entreprenørselskab
CHRISTIANI & NIELSEN A/S
Filial Aarhus — Ryesgade 23

BAJSEN
Ryesgade 4—6 — Aarhus

C. HOFMAN & CO.
AARHUS

henlægges til udbetaling for syge, der rammes uventet hårdt.

Skal man bruge erfaringsgrundlaget fra andre områder, vil sikkert alle, der er berettiget til ret store beløb, melde sig, hvorimod folk, der kun

kan regne med et meget lille beløb, måske nok vil holde sig tilbage fra at pådrage sig den ulejlighed, der vil være forbundet med at skrive og afsende et brev.

F—k.

Internationalt stævne i Neuengamme forberedes

15-året for lejrens befrielse markeres i dagene 6.-8. maj 1960

I dagene 5. og 6. december samledes repræsentanter fra danske, belgiske, franske og tyske fangeorganisationer til forhandlinger i København. Møderne, der foregik under kammeratlige former, holdtes i Admiral Gjeddes Gård.

Hensigten med forhandlingerne var at finde frem til klarhed over, i hvor stor udstrækning der er interesse for at rejse et internationalt monument i Neuengamme-lejren samt at markere 15-års-dagen for lejrens befrielse ved et stævne i Neuengamme i dagene 6., 7. og 8. maj 1960.

Der viste sig stor interesse for begge dele, og i Frankrig er man allerede langt fremme med forberedelsesarbejdet med monumentet.

Alene fra Belgien regner man med, at ikke færre end 1000 vil deltage i Neuengamme-stævnet.

Man kontakter nu andre nationer, der var repræsenteret i lejrens stab af fanger.

Tilbage står spørgsmålet om at erhverve en plads for rejsningen af et monument. Interessen samler sig om pladsen, hvor krematoriet lå. Her findes antagelig aske endnu, og herved skulle området ifølge tysk lovgivning falde ind under fredningsbestemmelser for kirkegårde.

Men der bliver naturligvis ikke tale om at gå juraens vej, for den frie hansestad Hamborg har sikkert jævnligt tænkt på, at denne sag jo burde løses. Man får her et tilbud om samarbejde, hvor vi kan slå bro mellem nationerne, der dengang var presset ind i fjendskab overfor hinanden og nu ønsker at vandre fremad ad veje, hvor menneskelighed er vejviseren.

Henvendelserne fra ex-fangerne i Hamborg vil sikkert blive godt modtaget af bystyret, der har ejendoms-

retten over det areal, det drejer sig om.

Det er tanken i forbindelse med grundstensnedlæggelsen i maj at afholde en udstilling i byen Hamborg for at yde et bidrag til oplysningsarbejdet især blandt ungdommen, der jo har vist stor interesse for at skabe sig et sandt billede af Tyskland i årene 1933—45.

Statuen af Folke Bernadotte nu færdig —

Bronzestøbningen foregår i Florenz.

Forretningsudvalget for rejsningen af et monument for greve Folke Bernadotte havde torsdag den 10. december lejlighed til at se den statue i gips, som billedhuggeren Gudmundsen-Holmgreen har skabt.

Statuen er overordentlig smuk. Den er 2,70 m høj, og skikkelsen har en pragtfuld rejsning.

For at fremme arbejdet med støbningen i bronze sendes statuen nu til Florenz. Hvornår afsløringen derefter kan finde sted, kan der på nuværende tidspunkt ikke siges noget egentligt om.

BØGER

Ebbe Munch: Strejftog i Nord.
Gyldendal. 179 sider. Kr. 25,75.

Ebbe Munch har oplevet meget, han har været grønlandsfarer, sømand, bjergbestiger og var under krigen en fremragende modstandsmand, og nu er han diplomat i det fjerne Østen.

Med denne bog slår han også sit navn fast som forfatter.

Bogen er delt i fire afsnit: Skibet

- Havet - Bjerget - Landet, og i dem alle fortælles der om eventyrlige oplevelser. Som ganske ung fik han chancen for at deltage i Ejnar Mikkelssens Scoresbysund-ekspedition, det var så tidligt som i 1924. Det gik ham, som det går alle, der har været på Grønland, dette mærkelige land med de store vidder og de skønne belysninger drog ham tilbage. I 1935 deltog han i Courtaulds ekspedition og besteg Grønlands højeste bjerg, Gunningbjørns tinde, der er næsten 4000 meter højt.

Ebbe Munch kaldes ofte Danmarks egentlige udenrigsminister i besættelsesårene.

I 1938 ledede han sammen med Eigil Knuth Gamma-ekspeditionen til Nordøstgrønland, hvor man for første gang gjorde brug af flyvemaskine. Det var flyveren Michael Hansen, der med en lille tosædet Tiger Moth overvandt de mange vanskeligheder og dermed indvarslede en ny tid for udforskningen af arktiske egne.

Endelig ledede han den store Pearyland-ekspedition i 1947—50 op til Grønlands „kalot“ nord for den 80. breddegrad, hvor Mylius-Erichsen, Høeg-Hagen og Brønlund fandt døden så tidligt som i 1906.

Det er en frisk bog, der fortæller mange spændende begivenheder, skildrer havet og specielt Grønland, men også giver portrætter af grønlandsforskere, sømænd, eskimoer og opdagelsesrejsende fra mange lande.

Der er ingen tvivl om, at det er en bog, der vil blive læst af mange — ikke mindst af ungdommen.

OLAV HOLST.

**BP
SERVICE**

A. JOHNSENS AUTO SERVICE
RESENVEJ 26 — SKIVE

JENS FOGH A/S

Skive

ANDR. JENSEN & SØN

Cykler en gros
Hjørring — Tlf. 407

A/S LØKKEN BANK

Filial af
A/S Hjørring Diskontobank

IVER JENSEN

Trikotagefabrik
Ikast Tlf. 172

VIBORG

ANDELSMEJERI

BJERRINGBRO

PUMPEFABRIK A/S

**PRIVATBANKEN
FOR VIBORG OG OMEGN**

Aktieselskab

JUNGS BOGHANDEL

STEPHAN AGGER
SKIVE

AKTIESELSKABET LANDBOBANKEN I SKIVE

SALLING BANK

SKIVE DISKONTOBANK

AKTIESELSKAB

SKIVE ANDELSSLAGTERI

VESTRE KAFFE-RISTERI A/S
SKIVE

AKTIESELSKABET

DURUP POLSTERMØBELFABRIK

I/S C. PETERSEN

SØNDERMØLLE KLÆDEFABRIK
PR. VIBORG

Jacob Presser: Urettens tjener.

Gyldendal. 74 sider. Kr. 9,75.

Denne „fortælling fra nazistisk koncentrationslejr om en jødisk fange, der blev urettens tjener“ — som

**Den hollandske forfatter
Jacob Presser.**

der står på bogomslaget — er skrevet af en hollandsk jøde, der er professor i historie ved Amsterdams universitet. Han sluttede sig under krigen til modstandsbevægelsen og slap levende fra det, mens hans kone blev sendt til tilintetgørelseslejren Sobidor, hvor hun døde.

Bogen handler om en ung jøde, der melder sig frivilligt til tyskerne som fangevogter for sine racefæller, han holder opsyn med dem og udspionerer dem og er med til at sende den ugentlige transport afsted til tyske og polske lejre. Alt dette gør han for derved selv at undgå at lide samme skæbne. Det ender dog med, at han også selv bliver udpeget til transport, og bogen er hans indre opgør med sig selv fra den dag, han bliver klar over sin skæbne, og til toget kører bort med ham — indespærret i en kreaturvogn fyldt med fanger, der er bestemt for tilintetgørelse.

Enhver, der har været gennem den nerveanspændelse, som opråb af fanger til transport er, læser med stor interesse om, hvorledes et sådant drama tager sig ud set fra den modsatte side — fra lejrledelsens side.

Spørgsmålet er vel blot, om skiltdringen af denne jøde, der har svig-

tet sine egne, psykologisk set er rigtig. Man tvivler om en så kynisk persons pludselige sammenbrud og erkendelse af egen uret. Fra de mange forhør, der har fundet sted af fangevogtere og medløbere ved koncentrationslejrene, har man nærmest fået det indtryk, at de hurtigt blev forhærdede og afstumpede, og selvmedlidenhed og forsøg på at vælte ansvaret fra sig er de mest iøjnefaldende træk.

Hovedpersonens indre opgør kan synes lidt konstrueret, set og skildret som det er af en fra det modsatte hold, der søger at forstå sin modstander — trods alt. Måske er man også selv forud engageret mod hovedpersonen, men selvfølgelig findes sådanne mennesker og skæbner, men de er sikkert enere og ikke normen.

Bogen er interessant og godt skrevet, og det er altid lærerigt at forsøge at se en sag fra et andet synspunkt.

OLAV HOLST.

Tysk fange i Rusland

Af landsretssagfører R. Prytz.

Gerhard Fittkau: Mit 33. år.

(De unges Forlag. 252 sider — 14,50 kr.)

Denne bog, som udkom i fjor, fortjener at blive læst af mange, ikke mindst blandt læserne af „Pigtraad“. På fortræffelig måde og med mange enkeltheder skildrer forfatteren, en ung katolsk præst, det tyske sammenbrud i Østpreussen i efteråret 1944 og sin tilfangetagelse og deportation til fangelejr langt østpå og hjemsendelsen 1 års tid efter, da han var omtrent død af sygdommen. Han er meget nidkær og flittig, optaget af at hjælpe, så længe kræfterne og mulighederne tillod det. Han, som havde været imod nazismen, tager de mange lidelser, som overgår ham og hans landsmænd, uden selvmedlidenhed, men som „Guds kald til soning for Hitlers og hans medskyldiges forbrydelser og den himmelråbende uret, som i vort folks navn var begået mod vore naboer“.

De, der har prøvet de tyske koncentrationslejre, vil utvivlsomt genfinde en del ligheder med de russiske

forhold; men såvidt jeg kan skønne, var der dog afgørende forskelle med hensyn til dels lejrenes formål, dels den administrative evne. Det er ligesom det russiske rum er så stort, og den administrative interesse for ringe til, at man undgår tilfældigheder. Forfatteren var kun borte 1 års tid. En landsmand, der var evangelisk præst, som han sluttede nært venskab med, var borte i 2 år. Den bekendte **Helmuth Gollwitzer**, som skrev bogen „Og du skal føres derhen, hvor du ikke vil“, var borte i ca. 5 år. En sønderjydsk læge, der var tilknyttet Røde Kors, var fange i 10 år fra maj 1945 trods de fineste Røde Kors papirer. Man mindes uvilkårligt **Steen Steensens Blichers** novelle „En landsbydegns dagbog“, der handler om en mand, som var krigsfange i 24 år i Sibirien.

Enhver læser af „Pigtråd“ kan anføre adskillige navne på tyskere, som er på linie med Gerhard Fittkau; men dermed har vi ikke fået besvaret det brændende spørgsmål: Er der siden krigen sket en virkelig ændring i den tyske mentalitet? Det, som for en modstandsmand er mest trist at læse om i bogen, er den manglende fællesskabsfølelse mellem tyskerne indbyrdes i al deres elendighed. Har det tyske folk forstået virkeligt til bunds, at som man sår, skal man også høste? Risikerer vi ikke overgreb, hvis den kolde krig en dag ophører, og Tyskland påny er samlet? I „Pigtråd“ for marts skriver **Poul Holt**: „Det afgørende må være, at vi kan få en sikker overbevisning om, at vi virkelig står på samme side“. Men hvorfra får vi den? Ønskeskrømme gør det ikke. Hvor stærke er de demokratiske kræfter i Vesttyskland? Nazismen var kun den logiske følge af den linie, som **Bismarck** og kejser **Wilhelm** fulgte; den var ikke et tilfældigt „uheld“. En mand, som den kendte og meget betydelige tyske pædagog, dr. **F. r. W. Förster**, „Antinazisten før Hitler“, prøvede de tyske fængsler, længe før den østrigske maler begyndte at blive avisstof.

Det er muligt, at det nuværende slægtled slet ikke får svar på dette ualmindeligt brændende spørgsmål.

Th. Wittrup

Uldvare- & tæppefabrik A/S

VEJLE

VEJLE DAMPVÆVERI

Aktieselskab

VEJLE AMTS

FOLKEBLAD

A. SCHJØTH A/S
Vejle

A/S VEJLE
MARGARINEFABRIK

SILKEBORG
MASKINFABRIK A/S

Aktieselskabet
SILKEBORG BANK

MIDTJYDSK TRÆLASTHANDEL
Brdr. Nedergaard
Silkeborg

CHR. SCHOU
Ingeniør M. AF I.
Silkeborg

AKTIESELSKABET

VEJLE SAALELÆDERFABRIK

L. H. MORTENSEN & CO.
KAFFE EN GROS

VEJLE

HARALD PETERSEN & SØN A/S
VEJLE

AKTIESELSKABET
BAGERMESTRENE'S RUGBRØDSFABRIK
LEERBÆK MØLLE

VEJLE

AKTIESELSKABET
VEJLE ALBUMINFABRIK

AKTIESELSKABET
HANDELS- OG LANDBRUGSBANKEN
I SILKEBORG

SILKEBORG ANDELS-SVINESLAGTERI

VIRKLUND MASKINFABRIK A/S
SILKEBORG

MEJERIET „STASSANO“ A/S

SILKEBORG — TLF. 2020

PIGTRAAD 1959

	Side		Side
EMNEREGISTER			
Anne Franks by	97	Hæstrup til Oslo	47
Anne Frank-smæderen for retten	117	Jeg søger min mor	185
Antisemitisme		Jern-Gustav	5
Skærpet lov	77	John — et minde fra Berlin	29
12 tyskere pryglede jødisk restau- tør	203	Josef — et menneske	59
Tysk lov mod	37	Jul i Neuengamme	211
Tyske p-b-er	203	— i Sachsenhausen	214
Tysk skrift beslaglægges	55	Kleppers minde hædret	37
Bautasten i Kruså flyttes	77	Kommando Speer	215
Belønnet af skæbnen	91	Konference i Paris	33
Berggrav omvendte sine fange- vogtere	33	Kontakten til Norge	25
Besøget i Auschwitz hjalp til klarhed	13	Kornbeck 60 år	65
Dagspressen om erstatningsafta- len	126	Kreisaukredsen	111
Dokumenter fra besættelsestiden	11	Lefevre ledende senior	95
Drøftelser af fordomme	127	Lidice. Konerne tvunget til at skyde deres mænd	93
Embeder og pensioner til ex- nazisterne	97	Lunding til Bonn?	13
4. maj i Haderslev	95	Mindeankeret	17
„ „ i Ryvangen	73, 91	Modtager af Røde-Kors-pakker ..	174
„ „ tanker	67	Moltkes sidste breve	135
„ „ ved søerne	81	Monument for minister Ditleff 25, 85, 109	87
Falske pundnoter i sø i Østrig ...	145	Møgelkær	87
Forbud mod nazistiske grammo- fonplader	117	Nazi-logik og planøkonomi	195
FN og modstandsbevægelsen	45	Nazister større pension end ofrene	205
FN-nyt	227	Naziånd og herrefolksmentalitet endnu	47
Frihedsfonden opretter kultur- fond	75	Neonazisme-fængselsstraf	117
Frihedsfonden støtter historisk forskning	203	19. september	151, 153
Frøslev-smuglet ud	9	Nordmænd i kz-lejr	131, 177
Gendarmernes 15 års-dag	203	Norge, hilsen	212
„ „ jubilæer ved græn- sen	25	Norske studenter 9. april 46	63
Gravsten over den danske ss- mand	117	Osted-mindedag	129
Gørings enke bøde på 750.000 mark	119	Overskud til kz-ofrene	95
Hal Koch om besættelsestiden ...	17	Pension til straffede hjemme- tyskere?	97
Hamsun æresmedlem	141	Pension til Waffen SS	97
Havets stilhed	60	Pistol-Schubert	5
Hitlers planer	143	Politiundersøgelser mod naziad- vokat	117
Hjemmeværnet. 15.000 på Skam- ling	143	Rekreationshjem for norske mod- standsfolk	113
Hjemmeværnet. Ny chef	35	Roms borgmester vil ikke fejre befrielsesdagen	117
— idealismen fra modstandskam- pen	217	Sammenhold mellem modstands- folk	192
Hærværk mod frihedsmonument	35	Ryvangen juleaften	20
		Sawade for retten	225
		Schmitz, Emil. Fanger som for- søgs„dyr“	55
		16 SS-betjente i Berlin suspen- deret	37
		Shell-huset, mindedagen	75
		Sommerrejsen til København	115
		SS-officer hængt sig i cellen ...	117
		Stauffenbergs søn	143
		Stefan, krig og grænselands- skæbne	183
		Sveriges ydelser	181
		Sydsjællands hovedstad marke- rede 10-året	207
		Tak for hjælpen	105
		Tjekoslovakiet	27
		30 nordmænd gæster i Jylland ...	113
		Tysk uvidenhed?	201
		Tyskere i Norge-protest	55
		Tyskerne — vor stilling til dem	47
		Tyskland i dag i nærbillede	13
		Tyske spørgsmål, et møde	35
		Tyvende juli-mændene	221
		Tysklands fremtidsvej	231
		Ungdom og frihedskamp	11
		Vandring ved grænsen	172
		Øverland 70	69
		BOGANMELDELSER	
		Anne Frank, som vi kendte hende	35
		Barn af vor tid	205
		Der kommer en dag	143
		Mit 33. år	241
		Montgomerys erindringer	79
		Strejftog i Nord	237
		Urettens tjener	241
		ERSTATNINGSSAGEN	
		Der forhandles videre	67
		En løsning i sigte	43
		Erstatning — mon?	17
		Erstatningerne i folketinget	143
		Erstatninger til jøderne i Nedre- sachsen	15
		54 pct. andragender afvist	37
		Forhandlinger	85
		Grænsegendarmene	75
		100 mill. kr. til Norge	145
		Hvilepavse	109
		Norske retningslinier	201
		Overenskomsten underskrevet ...	203
		20 mill. kr. til danske ex-fanger	123
		10 mill. DM til jødisk organisa- tion	117
		2,76 milliarder DM til ofrene ...	119
		Tyske erstatninger til Holland ...	145
		Østrig giver erstatning	37
		FORENINGERNE	
		Buchenwald-klubben. 15 årsda- gen	59, 137, 161, 187
		— gennem 15 år	152
		— Box 8	187

	Side		Side		Side
Dachau-Klubben. Generalforsamling	57	Kornbeck, H.	27, 53, 71, 95, 175, 194, 221	LEJRENE	
— Kammeratskabsaften	19	Kronika, J.	29, 183	Auschwitz-besøg i	13
— Lænkholms tale	100	Larsen, N. A.	214	— kræver en ny Michelangelo ...	40
— Skovtur	97, 117	Leth, O. I.	87	—	117, 121
— Underholdningsaften .. 39, 57,	79	Lorenzen, H.	172	Buchenwald. 8 bevægede dage ...	154
— Ved Helligåndskirken	97	Pedersen, B. E.	131	Dachau-museum	15
Frihedskampens Veteraner ... 60,	139	Prytz, R.	239	— blomstrende have	205
Gestapofangerne. Besøg i Frihav-	139	Rütting, Hans	231	FIRs præsident død	143
— 4. maj ved Helligåndskirken ..	77	Salvesen, Sylvia	212	Frøslev, smuglet ud af	9
— Generalforsamling	19, 57	86 231	59	Møgelkær	87
— Landsmødet forberedes	39	Øverland, Arnulf	65	Ravensbrück. Museum	145
— Landsstævnet i Randers	99, 101, 107			— Stævne	188
— 9. april på Rådhuspladsen	77	FORSIDER			
— Norsk kirke, besøg	19, 39	Auschwitz-monumentet	121	Dahl, Kaj V., 65	188
— Odd Fellow-Palæet	19, 39	Bautasten i Padborg	169	Hæstrup, 50	141
— Samarbejde med Dachau-	187	Det nye år	1	Jensen, Willads, 65	51
Klubben	117	4. maj ved søerne	81	Malling-Jacobsen, 65	113
— Udflugt	117	FN-motiv i New York	41	Skjær, Henry, 60	115
— Randers-foreningen. General-	77	Hjemmeværnet 10 år	61		
forsamling	139	Landsstævnet i Randers	101	NEKROLOGER	
— Besøg i Frøslev	53	Monument for ofrene i Mauthau-	21	Lange, de Roel, død	179
Grini-Klubben	53	sen	209		
Modstandsbevægelsens Landsfor-	35, 59	Nyhavn	149	PROCESSER	
bund	73	Politifolkene på Langelinie	189	Koch, Emil, ansvarlig for 400.000	
Theresienstadt-Foreningen. Ars-	73	Uffe hin Spage	189	mord	55
dagen markeret	154			— Dødsdom opretholdt	205
FORFATTERLISTE		FRIHEDSKOLLEGERNE		Muzikant (proces)	119
Andersen, Hans	60	4. maj-kollegiet i Marstal	37	Nazigeneral tabte injuriersag	55
— Kristian	127	Kongen og dronningen støtter		P-b-dom stadfæstet ved højesteret	95
Arboe-Rasmussen, Erik	25, 85	Marstal	205	Pistol-Schubert i retten	15
Dahl, Kaj V.	211	Udvidelse i Horsens	95	Proces i Athen	37
Dahl, Aage	217	Årsskrift i Aalborg	95	Sachsenhausen-proces mod Jern-	
Davidson, J.	183			Gustav og Pistol-Schubert	5
Eigenbroth, N. A.	45	FRIHEDSMUSEET		SS bøddels hustru som vidne ...	15
Federspiel, Per	192	70.000 kr. som gave	145	SS bøddel, tugthusstraf	205
Fosmark, Hans	11, 23,	Norge	53, 109	Schubert og Sorge, livsvarigt	
— Johs.	39, 43, 59, 67, 73, 83, 85, 103,	Kampvognens historie	145	straffearbejde	37
109, 123, 131, 179, 191	195	På tysk	31		
— Noline	143, 205	Tyskers besøg	141	REDAKTIONELT	
Hansen, H. C. Steen	65			Erstatningsbeløbene venter på ra-	
Hatting, Jørgen	111, 135, 221	KAMMERATERNES HJÆLPEFOND		tifikation	179
Holmgaard, J. B.	5	Bestyrelsesmøder	83, 171	Løsning synes i sigte i erstat-	
Heide-Jørgensen	151	5 legater til studie-formål	115	ningssagen	43
Holst, Olav	35, 69, 79, 239, 241	Hos ministeren i vigtig sag	49	Norsk overenskomst	191
Holt, Paul	47	K. H. i samarbejde med norske		26 mill.	123
Høgsvig, Johs. G.	207	kammerater om monument	25	Trænger vor indstilling til tysker-	
Iversen, Chr.	145	K. H.s nye initiativ	139	ne til en revision	23
Jensen, Willads	67	Ny udsendelsesdato for Pigtraad	95	Tyskland interesseret i en ordning	
Kleberg, Johs.	215	Rejser for skadelidte for friheds-		med de nordiske lande	2
		kampen	27, 53, 71, 175, 194	Ungdom uvidende om friheds-	
		Tak for rejserne	105	kampen	103
				STIPENDIER-LEGATER	
				5 legater til studie-formål	115